Gilde brief

20e jaargang no. 1
15 maart 2001

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde Vrijwillige Molenaars (GVM). Het blad verschijnt vier keer per jaar en wel in de maanden maart, juni, september en december. De oplage is 1950 stuks.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor de inhoud van het blad, met uitzondering van de artikelen van het bestuur van het GVM. De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst, maar zij behoudt zich het recht voor artikelen niet, gedeeltelijk of gewijzigd te plaatsen.

Advertenties
Voor bedrijven of instellingen, die gelieerd zijn aan 'de molenwereld', bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Advertentietarieven zijn op het redactieadres verkrijgbaar.

Bestuur van het GVM
G. (Gerard) Sturkenboom, voorzitter
Bisschop Arnoutlaan 14
5591 BL Heeze, tel. 040-2262602

B.A. (Boudewijn) van Weel, secretaris
Nwe Bussummerweg 92
1272 CK Huizen, tel. 035-5251695

J.A.G. (Jos) van der Bruggen, penningmeester
Lingedijk 2
4142 LD Leerdam, tel. 0345-616619

A. (Bert) van Uffelen, examencoördinator
tijdelijk zonder officieel adres
tel. 06-53286029

A. (Andreas) de Vos, contacten afdelingen
Meijersloot 35
1831 EB Koedijk, tel. 072-5617648

P.A.M. (Petro) van Doorne, opleidingen
Steenakker 44
6651 JE Druten, tel. 0487-515643

H.C. (Hein) Steinz, PR, molenbiotoopzaken
Dorpsweg 94
8051 XW Hattem, tel. 038-4445446

Ledenadministratie GVM
B.A. van Weel
Nwe Bussummerweg 92
1272 CK Huizen, tel. 035-5251695

Rekeningnummer GVM
Postbank(giro) 2144780 ten name van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Leerdam

Steunpunt Molenbiotoop
De Hollandsche Molen
Zeeburgerdijk 139,
1095 AA Amsterdam
telefoon 020-6238703
telefax 020-6383319

Gildeverzekeringen
Contactpersoon: J. (Jan) van Loenen
Arendshorst 34
3772 RV Barneveld, tel. 0342-400630

Bliksemafleidercontrole
Contactpersoon: D.J. (Dick) Abelskamp
Laan 1940-1945 2
7231 GL Warnsveld, tel. 0575-525068

Redactie Gildebrief
P.J. (Peter) de Moes, J. (Jan) van der Vlies,
G.J. (Gerrit) Pouw, H.C. (Hein) Steinz
Redactieadres: p/a J. van der Vlies,
Maaskade 77a, 3071 ND Rotterdam,
tel. 010-4112299

Gildeverzendingen
H.P.A. van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9
5018 EA Tilburg, tel. 013-5362100

IN DIT NUMMER **pagina**

't Gaande werk	1
Uitnodiging voor de ledenvergadering	1
Jaarverslag 2000 van het GVM	2
Financieel overzicht 2000	6
Uitreiking Evert Smit Biotoopprijs	7
De in het najaar van 2000 geslaagde vrijwilligers	9
De "Moulin-Turquois" door Peter de Moes	9
Reactie op "Wippen in de Anjou"	11
Koren- en pelmolen de *Jonge Jan* te Uithuizen	13
Nieuw koppel stenen in *De Speelman* te Overschie	14
De *Kyck over den Dyck* te Dordrecht zoekt vrijwilligers	17
De *Witte Molen* in Arnhem zoekt vrijwilligers	18
Over de *Warkense Molen* en een recept voor smeervet	19
Korte berichten, oproepen, aanbiedingen	19
Hygiënecode	21
Van zAdelsteen tot Zetelkruier-deel II; boekbespreking	22
Jaarverslag afdeling Gelderland	24
Bliksemafleidercontrole in 2000	25
Over gelijkmatige slijtage van kammen en staven	27
Nieuws van *De Passiebloem* in Zwolle	28

Bij de voorplaat: Een voorjaarsopname uit de jaren '80 van de *Vrouwbuurster Molen* bij Vrouwenparochie (Friesland; foto Jan van der Vlies)

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 mei 2001
in het bezit zijn van de redactie

Wie kopij op diskette aanlevert, gelieve dit te doen in WP 5.1 of WP 6.0. (Liefst DOS-versie)

© 2000 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

't Gaande werk

Met de eerste Gildebrief in 2001, het jaar van de vrijwilliger, ligt er een rijk aanbod van artikelen voor u. Allereerst vindt u de uitnodiging voor de jaarlijkse ledenvergadering. Deze wordt gehouden op zaterdag 7 april in Arnhem. Aansluitend vindt u het jaarverslag over het afgelopen verenigingsjaar en het financiële overzicht over 2000 samen met de begroting voor het nieuwe jaar 2001.

In diverse artikelen wordt teruggekeken op activiteiten en gebeurtenissen in het afgelopen jaar. De najaarsexamens leverden 24 geslaagden op. In december werd de Evert Smit Biotoopprijs van Het Gilde uitgereikt aan drie deelnemers van een samenwerking in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Van de afdeling Gelderland treft u het jaarverslag aan.

Artikelen over het plaatsen van een nieuw koppel stenen in *De Speelman* in Rotterdam-Overschie, over de *Jonge Jan* in Uithuizen, over de 'moulin-turquois' in Frankrijk, over de oprichting van een molenzeilenmakerij in Reuver (L.), over de *Warkense Molen* in de gemeente Warnsveld e.a. zorgen voor een grote 'geografische spreiding'.

Techniek en praktijk komen aan bod in een artikel over de voorwaarden, waaraan moet worden voldaan om een gelijkmatige slijtage te verkrijgen van op elkaar inwerkende kammen en staven.

In de korte berichten o.a. het overlijden van Nico van Neerven uit Oss. Als (molen)zeilenmaker kwam hij veel op molens. Ook was hij een trouwe deelnemer aan de Vlaams-Nederlandse Contactdagen. Zijn bedrijf wordt gelukkig voortgezet door een zoon. In dezelfde rubriek vindt u ook het jaarprogramma van het Gild Fryske Mounders (afdeling Friesland van Het Gilde) en de agenda van de Oost-Groninger Molendagen.

Voor de korenmolenaars onder ons is er een vervolgartikel met informatie over de hygiënecode. Tenslotte is er een boekbespreking van deel 2 van de trilogie "Van Zadelsteen tot Zetelkruier" van Paul Bauters.

Veel leesplezier en succes met uw voorbereidingen voor Nationale Molendag en/of regionale draaidagen. Hopelijk tot ziens bij de ledenvergadering in Arnhem op 7 april a.s.

Gerard Sturkenboom, voorzitter

Uitnodiging voor de ledenvergadering 2001 van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Het bestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars heeft het genoegen u hierbij uit te nodigen voor de ledenvergadering 2001, welke zal worden gehouden op **zaterdag 7 april in Hotel Haarhuis, Stationsplein 1 te Arnhem;** tel.nr. 026-4472441.

De agenda voor het ochtendgedeelte, **aanvang 10.30 uur,** bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Opening door de voorzitter
2. Bestuursmededelingen
3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering d.d. 1 april 2000, opgenomen in Gildebrief 00/3
4. Jaarverslag van de secretaris over 2000, opgenomen elders in deze Gildebrief
5. Financieel verslag van de penningmeester over 2000, zie ook elders in deze Gildebrief
6. Verslag van de Kascommissie
7. Benoeming van de Kascommissie
8. Bestuursmutaties
   Toelichting:
   Volgens het rooster van aftreden is dit jaar Boudewijn van Weel aftredend. Op 13 april 1985 werd Boudewijn in het bestuur gekozen als opvolger van Nick Wortman. In totaal heeft hij zich dus 16 jaar als bestuurslid ingespannen voor het Gilde, waarvan 13 jaar als secretaris. Een bijzondere prestatie, gelet op de hoeveelheid werk die het secretariaatschap met zich mee brengt en het hoge kwaliteitsniveau, dat Boudewijn zich altijd ten doel heeft gesteld. Boudewijn stelt zich niet herkiesbaar, maar gelukkig blijft hij zijn diensten nog voor het Gilde beschikbaar stellen als beheerder van de ledenadministratie.
   Ter invulling van deze vacature stelt het bestuur voor om de heer Mark Dwarswaard als nieuw bestuurslid te benoemen. Mark is woonachtig te Deurne en als molenaar actief op *Holtens Molen* aldaar. Hij is bestuurslid van de afdeling Brabant. Tegenkandidaten kunnen zich tot uiterlijk 31 maart schriftelijk melden bij het bestuur, Nwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.
9. Wijziging contributie en bijdrage van donateurs voor het jaar 2002
   Toelichting:
   Op 1 januari 2002 zal de Euro de gulden als wettig betaalmiddel vervangen. De huidige contributie voor leden bedraagt op dit moment (minimaal) *f* 35,=. Het bestuur stelt de algemene ledenvergadering voor om het contributiebedrag vast te stellen op een afgerond bedrag in Euro (wijzigingen van het contributiebedrag dienen statutair door de ledenvergadering te worden vastgesteld). Het bestuur stelt voor om het (minimale) contributiebedrag te wijzigen in 16 Euro (= *f* 35,26) en de (minimale) donatie voor donateurs in 10 Euro (= *f* 22,04).
10. Rondvraag

Lunchpauze van ongeveer 12.30 tot 14.00 uur

Het programma voor het middaggedeelte van de vergadering bestaat uit twee onderdelen:

11. Windenergie
    Toelichting:
    Ons lid Dr. G. van Bussel is als hoofddocent windenergie bij het Instituut voor Windenergie werkzaam aan de TU-Delft. Hij onderzoekt rotor-aërodynamica, offshore-windenergie en kleinschalige toepassing van windenergie in een bebouwde omgeving. Zo combineert hij hobby en beroep.
    In zijn inleiding zal Gerard van Bussel een aantal aspecten van de "Hollandse" molen als uitgangspunt nemen om een vertaling te maken naar de implementatie van die aspecten bij de moderne windenergie. Wij zijn zeer blij met deze inleiding.
12. Molenpraatje
    Toelichting:
    Een ander lid, dhr. P. de Moes, bekend als lid van de lesstofcommissie en van de Gildebriefredactie, zal aan de hand van een diaserie ingaan op het Berton-wieksysteem. Dit systeem is in de 19de eeuw

ontwikkeld in midden Frankrijk, werd daar (uiteindelijk) een groot succes, maar is daarbuiten vrijwel onbekend gebleven. Peter maakt voor zijn presentatie o.a. gebruik van reproducties van foto's, die dateren uit het begin van de jaren '70, gemaakt door wijlen I.J. de Kramer. Ook deze presentatie bevelen wij van harte aan.

Sluiting omstreeks 16.30 uur.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

Het bestuur

Jaarverslag over 2000 van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Vooraf

Anders dan in voorafgaande jaren wordt het jaarverslag in de Gildebrief gepubliceerd, voordat het door de ledenvergadering is goedgekeurd. Het betreft derhalve een conceptversie, die in de komende ledenvergadering (7 april 2001) zal worden vastgesteld. Het bestuur heeft in 1999 besloten tot publicatie-vooraf over te gaan vanwege de toegenomen omvang van het verslag en de grote hoeveelheid informatie die de aanwezige leden daardoor in korte tijd te verwerken kregen. Een goede beoordeling was hierdoor niet langer mogelijk.

In het onderstaande zal ik u een overzicht geven van de gebeurtenissen die in het afgelopen jaar een rol hebben gespeeld, waarbij ik gemakshalve weer een min of meer chronologische volgorde zal aanhouden. Let op: (cijfers tussen haakjes) betreffen 1999!

Ledenbestand

Op 31 december van het jaar 2000 telde het ledenbestand 1908 leden (1860), onder wie 145 personen die zich in het verslagjaar hebben aangemeld. In de onderstaande tabel is een onderverdeling gemaakt naar de verschillende categorieën.

Ledenbestand GVM		**2000**	**1999**	**+/-**
Geslaagde leden	windmolen	871	833	38
	watermolen	10	9	1
Leden in opleiding	windmolen	775	771	4
	watermolen	35	28	7
Donateurs		35	37	-2
Speciale donateurs		135	125	10
Instructeur-vakmolenaars *)		23	27	-4
Buitengewone leden		31	34	-3
Ereleden		5	5	0

*) onder wie 1 lid van de Examencommissie

Zoals in het vorige jaarverslag al is aangekondigd, heeft Eveline Pouw-Schipper de ledenadministratie per 31 december 1999 overgedragen aan Boudewijn van Weel. Aan het begin van het jaar zijn de gegevens in een ander database-programma overgezet en zijn er enkele aanpassingen aangebracht, waarmee de functionaliteit van de ledenadministratie is toegenomen. Zo kunnen de afdelingsbesturen over een digitale versie van hun ledenbestand beschikken en worden de verzendgegevens voor de Gildebrief en de andere uitgaven als digitaal bestand voor de drukker aangeleverd.

Als gevolg van de wijziging bij de ledenadministratie heeft er ook een nieuwe taakverdeling plaatsgevonden voor de personen die bij de aanmeldingsprocedure betrokken zijn. Hierbij is er een nauwe samenwerking ontstaan tussen de penningmeester, de ledenadministratie en Hub van Erve (Gildeverzendingen), die verantwoordelijk is voor de verzending van de entreepakketten en de andere Gildespullen.

Bestuur

Na een jaar van onderbezetting is het Gildebestuur [1]) met de benoeming van Jos van der Bruggen, Petro van Doorne en Hein Steinz weer op volle sterkte gekomen. Als gevolg van de bestuursmutaties zijn de functies verdeeld. Van der Bruggen heeft naar aanleiding van een oproep in de Gildebrief belangstelling getoond voor de functie van penningmeester en is als zodanig aangesteld. Van Doorne is tot opleidingscoördinator benoemd; hij heeft in die hoedanigheid de Basiscursus Vrijwillig Molenaar en de Korenmolenaarscursus in zijn portefeuille gekregen. Hein Steinz is de nieuwe PR-man en zal zich gaan bezighouden met de Gildebrief, de Arbowet, de hygiënecode en de molenbiotoop. Bovendien is Steinz door de medebestuursleden verkozen tot vicevoorzitter, een functie die sinds het aftreden van Henk Demoet vacant was.

Aangezien er niet tijdig een opvolger voor de secretaris gevonden kon worden, heeft Boudewijn van Weel afgezien van zijn voorgenomen tussentijdse aftreden en besloten ook het laatste jaar van zijn 4de bestuurstermijn in functie te blijven.

Het bestuur kwam in het verslagjaar twaalf maal voor een bestuursvergadering bijeen in Motel Maarsbergen, en behalve dat zijn er meerdere bijeenkomsten geweest waar het Gildebestuur als geheel of als delegatie bij vertegenwoordigd was, zoals werkgroepsvergaderingen, contactdagen, molenopeningen en dergelijke.

Gildeverzekeringen

Tijdens de bestuursvergadering op 17 maart heeft de jaarlijkse evaluatie plaatsgevonden van de Gildeverzekeringen, waarvan Jan van Loenen het secretariaat beheert. Het bestuur heeft hierbij nogmaals kunnen vaststellen dat de verzekeringen in een (groeiende) behoefte voorzien en dat zowel de administratie als de afhandeling bij Van Loenen in goede handen zijn.

In 2000 heeft Jan van Loenen in totaal 1798 certificaten voor de aanvullende verzekeringen uitgeschreven en verstuurd, die als volgt kunnen worden verdeeld:

Ongevallenverzekering	893 (878)
WA-plus-verzekering	905 (872)

Dit betekent dat er voor het eerst meer deelnemers aan de WA-plus-verzekering zijn dan aan de ongevallenverzekering, hetgeen aangeeft dat het belang van deze relatief nieuwe verzekeringsvorm in toenemende mate wordt ingezien.

In het verslagjaar is er één schade gemeld en ter behandeling van Centraal Beheer gegeven. Het betreft een aanzienlijke schade aan poldermolen De Onrust te Muiderberg, waarvan het bovenwiel is losgeraakt, toen de molen werd gevangen. Hierdoor zijn het wiel zelf en de vang zwaar beschadigd; de schade is geraamd op *f* 150.000,=.

Overleg met Gildebrief-redactie en lesstofcommissie

Net als vorig jaar is er weer een gecombineerde vergadering gehouden met de leden van de redactie en de lesstofcommissie. Op dinsdag 21 maart heeft het bestuur met hen gesproken over het reglement voor de beide commissies en de voortgang in de uitgave van de Basiscursus Vrijwillig Molenaar. Als gevolg van een communicatiestoring kon het concept voor een redactiestatuut voor de Gildebrief niet worden besproken. In verband met de uitgave van de aanvulling op de basiscursus voor 1999, die geen doorgang heeft gevonden, is aangegeven dat het hoofdstuk over veiligheid waarschijnlijk medio 2000 kan worden verstuurd. De reden voor de vertraging is volgens de commissie gelegen in de aard van het materiaal, waarvan de samenstelling meer inspanningen heeft gevergd dan men aanvankelijk kon vermoeden. Om de uitgave van de hoofdstukken over de verschillende molentypes te versnellen, heeft de commissie het bestuur voorgesteld deze met voorrang te behandelen. De verwachting is dat de lesstofcommissie nog vier jaar nodig zal hebben om de basiscursus te completeren.

In aansluiting op het overleg van 21 maart heeft op 27 juni een tweede vergadering met de leden van de redactie en de lesstofcommissie plaatsgevonden. Tijdens de evaluatie van de vorige bijeenkomst is duidelijk geworden dat enkele opmerkingen van het bestuur een struikelblok vormen voor het gezamenlijk overleg over het opstellen van statuten, die door de commissieleden als een blijk van wantrouwen worden gezien. Maar bovenal is duidelijk geworden dat er nog steeds wrijving tussen de beide partijen bestaat, die voor de commissieleden aanleiding was om te overwegen de werkzaamheden te beëndigen.

Teneinde uit de impasse te kunnen raken, hebben de bij de commissies betrokken bestuursleden Van Doorne en Steinz een bemiddelingspoging ondernomen. De uitkomst van dit overleg is dat de lesstofcommissie haar activiteiten zal voortzetten. Verder is er afgesproken dat de communicatie tussen het bestuur en de commissies voorlopig via de beide bemiddelaars zal lopen en dat later zal worden bezien op welke wijze de relatie kan worden verbeterd. De hoop is erop gevestigd dat de nieuwe bestuursleden - ongehinderd door betrokkenheid bij de voorgeschiedenis - het gestrande overleg vlot kunnen trekken en de activiteiten van de beide commissies alsnog op het beleid van het bestuur kunnen worden afgestemd.

Bestuursexcursie Overijssel

Op vrijdag 24 maart was het Gildebestuur, waarvan slechts drie leden aanwezig konden zijn, te gast bij een contactavond van de afdeling Overijssel in zalencentrum *De Tolplas* in Hoge Hexel. De avond werd geopend met informatie over een aantal Overijsselse activiteiten, die in nauwe samenwerking tussen het afdelingsbestuur en de Stichting de Overijsselse Molen tot stand komen. Daarna heeft het bestuur een toelichting kunnen geven over actuele onderwerpen, zoals de uitgave van de basiscursus. Klaas de Jonge, bekend als instructeur op de watermolen te Mallum, hield op deze avond als oudbrandweercommandant een boeiend betoog over brandpreventie en -bestrijding. Een onderwerp waar - zeker ook voor molenaars - niet genoeg aandacht aan kan worden besteed. De volgende dag heeft het bestuur onder de deskundige begeleiding van Hein Steinz en Piet Overink een aantal molens in Twente bezocht. Er werd een bezoek gebracht aan de watermolen *Herinckhave* te Fleringen, de *St. Nicolaasmolen* te Denekamp, *De Grote Geesterse Molen* te Tubbergen en de beide watermolens te Vasse. Ter afsluiting van de bestuursexcursie stond nog een bezoek aan de *Leenmans Molen* te Vriezenveen op het programma. Al met al was het weer een interessante excursie.
Voor het jaar 2001 staat een bezoek aan de afdeling Zuid-Holland op het programma.

Ledenvergadering

Op zaterdag 1 april was het voor de 3de keer in het bestaan van de vereniging dat de ledenvergadering op de narrendag plaatsvond; eerder was dit het geval in 1978 en 1995.

Tijdens de mededelingen heeft het bestuur onder andere aandacht besteed aan Eveline Pouw-Schipper, die op 1 januari haar werkzaamheden voor de ledenadministratie heeft beëindigd. Zij is in het zonnetje gezet voor de 22,5 jaar dat zij het ledenbestand onder haar hoede heeft gehad.

Een groot deel van het huishoudelijk gedeelte van de ledenvergadering stond in het teken van de bestuursmutaties, waarvan er door omstandigheden maar liefst vier moesten worden behandeld: de benoeming van drie nieuwe bestuursleden en de herbenoeming van de voorzitter. Allereerst werden de heren Van Doorne en Steinz benoemd ter vervanging van de in 1999 tussentijds afgetreden bestuursleden Verwijmeren en Demoet. Vervolgens kwam het aftreden van Gerard Barendse aan de orde, die vier bestuurstermijnen lang over de financiën van het GVM heeft gewaakt. De volgende bestuursmutatie betrof de herbenoeming van Gerard Sturkenboom, die statutair aftredend was en zich voor een 4de termijn beschikbaar heeft gesteld. Het agendapunt werd afgesloten met de benoeming van Jos van der Bruggen, die als penningmeester Gerard Barendse zal opvolgen.

Tot slot van het ochtendprogramma is het wijzigingsvoorstel voor de Statuten, dat vorig jaar door omstandigheden niet in stemming kon worden gebracht, aan de orde gekomen. Na een korte discussie over enkele aanpassingsvoorstellen bleek de ledenvergadering zich in het voorstel te kunnen vinden.

Na de lunchpauze werd de vergadering voortgezet met een inleiding door Herman Schippers, voorzitter van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, over de hygiënecode voor korenmolenaars. Hij gaf een toelichting op de totstandkoming en betekenis van de code, die voor alle korenmolenaars van kracht zal zijn, voor zover zij voor menselijke consumptie malen. De uitgave is een gezamenlijk initiatief van het AKG en het GVM. Naar verwachting zal de hygiënecode aan het eind van het jaar kunnen worden uitgegeven - afhankelijk van de goedkeuring van de minister van Volksgezondheid.

In het tweede gedeelte van het middagprogramma hield Erik Tijman een dialezing over de standerdmolens, waarin hij een beeld heeft geschetst van de ontwikkeling van deze maalwerktuigen aan de hand van de verspreiding in Europa.

Jaarlijks overleg met De Hollandsche Molen

Op 18 april was het voltallige Gildebestuur voor het eerst in nieuwe samenstelling in functie tijdens het jaarlijks overleg met het bestuur van De Hollandsche Molen te Eemnes. Op de agenda van deze gezamenlijke vergadering stonden onder andere de vertegenwoordiging van DHM in het Gildebestuur, de evaluatie van de samenwerking tussen het Gild Fryske Mounders en Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, de voortgang van de biotoopwacht en de Arbo-wetgeving. Bovendien is er gesproken over de mogelijkheden van het internet en is de stand van zaken besproken inzake de discussie over de opleiding, waar DHM zich in verband met de examens ook nauw bij betrokken voelt.

Nationale Molendag 2000

Op zaterdag 13 mei vond de 28ste Nationale Molendag plaats. Zeker wat de zon betreft was het een mooie dag, maar de noordoostenwind heeft het in sommige streken voor de molenaars laten afweten. Ook dit jaar zijn er weer veel activiteiten in en rond de molens georganiseerd, waarvan Joop Overman in de Gildebrief per provincie uitgebreid verslag heeft gedaan. Op basis van de ingestuurde enquêteformulieren heeft de werkgroep Nationale Molendag vastgesteld, dat er minstens 604 (569) molens aan de molendag hebben deelgenomen.

De Nationale Molendag werd overschaduwd door de vuurwerkramp in Enschede en het onverwachte overlijden van Carel de Bie, secretaris van het afdelingsbestuur Utrecht/'t Gooi.

Volgend jaar zal er een wijziging komen in de opzet van de Nationale Molendag; dan zal er op de 2de zaterdag van mei bij wijze van proef een gezamenlijke Nationale Molen- en Gemalendag worden gehouden. Doordat De Hollandsche Molen dan samenwerkt met De Nederlandse Gemalen Stichting, zullen op deze dag ook de historische stoom-, diesel- en electrogemalen bij de molendag worden betrokken. Afhankelijk van de bevindingen van dit experiment zal de werkgroep bezien of de samenwerking zal worden voortgezet.

MOLENSTENEN

Molensteenfabriek Van Vugt levert u naar keuze massieve maalstenen of stenen met een zachte uitslag. Ze worden vakkundig afgewerkt, prima gescherpt en goed onder de rij gebracht.

Wij kunnen u ook van dienst zijn met:

- ✓ nieuwe Duitse blauwe stenen;
- ✓ kunst- en sierstenen;
- ✓ het scherpen van molenstenen;
- ✓ deskundige informatie.

Bel voor inlichtingen vrijblijvend met:

H.J.A van Vugt
Molensteenfabriek
Zomereik 10
5682 HH Best (NL)
Tel/Fax: (+31) (0) 499-395454

Examens

De examencommissie van De Hollandsche Molen is dit jaar gedurende 20 dagen het land ingetrokken om molenaarsexamens af te nemen. In totaal hebben de afdelingen 75 kandidaten voor het examen voorgedragen, van wie er uiteindelijk 72 daadwerkelijk voor het examen zijn opgegaan. Tijdens de voorjaarsexamens hebben 31 aspirant-molenaars met succes examen gedaan; bij de najaarsexamens bleken 24 kandidaten aan de eisen te voldoen. Het slagingspercentage over 2000 bedraagt 76,3% (78,8%).

De vrijwillige molenaars die in het verslagjaar geslaagd zijn, kunnen hun diploma in ontvangst nemen tijdens de Algemene Vergadering van De Hollandsche Molen, die op zaterdag 10 maart 2001 in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam zal worden gehouden.

Bliksemafleidercontrole

In het verslagjaar zijn er maar liefst 56 (7) aanvragen voor bliksemafleidercontroles bij coördinator Dick Abelskamp ingediend, opvallend veel in vergelijking met het geringe aantal waarvoor vorig jaar een inspectie werd aangevraagd. Van de aanvragen konden er 43 worden uitgevoerd; 11 inspecties moesten helaas worden uitgesteld, omdat de inspecteur van regio Noord, D. Koens, de grote hoeveelheid aanvragen in verband met zijn andere werkzaamheden niet alle kon uitvoeren. Om de druk te verlichten is de werkgroep op zoek naar een tweede controleur die een gedeelte van de regio Noord (Groningen, Friesland en Drenthe) voor zijn rekening kan nemen. Hoewel de oproep voor een nieuwe controleur in GildeNieuws niets heeft opgeleverd, lijkt het erop dat er inmiddels een geschikte kandidaat is gevonden. Hierdoor kunnen de uitgestelde inspecties in 2001 waarschijnlijk alsnog worden uitgevoerd.

Van de twee aanvragen die niet in behandeling zijn genomen, moest er een worden afgewezen, omdat de aanbevelingen van de vorige inspectie niet waren opgevolgd. Een nieuwe inspectie is dan een kostbare en vooral zinloze activiteit, waarvan de uitkomsten bij voorbaat vaststaan. En daar gaan de controleurs, de heren H.P. van den Bosch, J.W.M. Höppener, D. Koens en J.H. Vink, vanzelfsprekend niet voor op pad.....

Publicaties

De 19de jaargang van het verenigingsorgaan de Gildebrief bestond uit vier nummers, gevuld met informatie over allerlei molenzaken en verenigingsnieuws. In het septembernummer is een oproep geplaatst voor nieuwe redactieleden, waarmee de huidige redactie [2]) kan worden uitgebreid. Bovendien wordt er gezocht naar regiocorrespondenten, die de regionale berichtgeving kunnen verzorgen. In oktober hebben de leden een aanvulling op de Basiscursus Vrijwillig Molenaar ontvangen. Het betrof hoofdstuk 10 over Veiligheid, een onderwerp dat van groot belang is voor iedereen die met monumentale molens werkt en dat om die reden in de basiscursus is opgenomen. De lesstofcommissie [3]) is inmiddels begonnen aan hoofdstuk 7, waarin de praktische vaardigheden aan de orde zullen komen.

Het hele jaar door is er in werkgroepsverband gewerkt aan de uitgave van de "Hygiënecode voor windmolens, watermolens en ambachtelijke maalderijen, malend voor menselijke consumptie". Het is en samenwerkingsproject van het GVM met het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, dat een belangrijke rol heeft gespeeld bij het opstellen van de code. Na goedkeuring en ondertekening door minister Borst van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zal de code voor de hele beroepsgroep van korenmolenaars van kracht zijn. De verwachting is dat de hygiënecode begin volgend jaar aan die korenmolenaars kan worden verstuurd, die zich er - naar aanleiding van een oproep in de Gildebrief - voor hebben aangemeld.

Overleg inzake Friesland

In het derde jaar van de driejarige overgangsperiode heeft het bestuur driemaal met vertegenwoordigers van het GFM/afdeling Friesland gesproken over de samenwerking tussen de beide molenaarsverenigingen. Tijdens de eerste bijeenkomst op 14 maart te Nulde is de jaarlijkse evaluatie gehouden, waarin is vastgesteld dat ook het tweede jaar van de samenwerking goed is verlopen.

De vergadering op 13 september stond grotendeels in het teken van de situatie die op 1 januari 2001 zal ontstaan, als de driejarige overgangsperiode is afgelopen. Het afdelingsbestuur Friesland heeft aangegeven dat men de uitzonderingsregelingen die men op grond van de overeenkomst heeft verkregen, nog enige tijd wil verlengen. Aanleiding voor dit verzoek is de gang van zaken rond de examens van Friese kandidaten, die in de eerste jaren van de samenwerking niet zonder problemen zijn verlopen.

In verband met de eventuele verlenging is de gezamenlijke evaluatie met De Hollandsche Molen en De Fryske Mole nog voor het beëindigen van de overgangsperiode gehouden; dit overleg vond op 6 december plaats. De uitkomst van de bespreking is dat er is afgesproken dat het Gildebestuur en het afdelingsbestuur Friesland gezamenlijk een brief aan DHM sturen, waarin officieel een verzoek tot verlenging zal worden gedaan. Het bestuur van DHM zal de uitzonderingsregeling vervolgens aan de orde stellen bij de examencommissie, die met de gevolgen van een mogelijke verlenging te maken zal krijgen.

Overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg

In verband met de meerjarenbegroting voor de periode 2001-2004 heeft het bestuur in het afgelopen jaar tweemaal met de directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gesproken. Op 4 april heeft een bestuursdelegatie een oriënterend gesprek gevoerd met de directeur van de RdMz, de heer Asselbergs, over de opzet van de begroting.

Tijdens de tweede bijeenkomst op 22 november is de ingediende meerjarenbegroting besproken. Anders dan de bedoeling was, zal de begroting niet voor vier jaar, maar slechts voor een jaar gelden. In het overleg dat de heer Asselbergs met minister Van der Ploeg heeft gevoerd, is vastgesteld dat de RdMz eigenlijk geen subsidiabele instelling zou moeten zijn, aangezien het een rijksdienst is - waarvoor gewoon een budget beschikbaar moet zijn! Hiermee is het financiële fundament van de meerjarenbegroting 2001-2004 op losse schroeven komen te staan; er wordt in het kader van de verdeling van de Pot Out dan ook alleen een toezegging voor subsidie voor 2001 (overgangsjaar) gedaan. In de loop van volgend jaar zal er een nieuwe afspraak worden gemaakt met de organisaties voor de daaropvolgende driejarige periode.

www.vrijwilligemolenaars.nl

Sinds medio september is Het Gilde van Vrijwillige Molenaars ook op het internet te vinden. Op de website www.vrijwilligemolenaars.nl is voorlopig alleen de tekst van de strooifolder te vinden, maar het ligt in de bedoeling om er binnenkort ook andere informatie over de vereniging op te plaatsen. Te denken valt hierbij aan artikelen uit de Gildebrief, informatie over de verzekeringen en andere wetenswaardigheden. De site is in beheer bij de PR-functionaris Hein Steinz, die bezig is met de voorbereiding van een mogelijke uitbreiding.

Molenbiotoop

Voor de Gildeleden die als biotoopwachter bij het biotoopwerk betrokken zijn, is er na 1 april het een en ander veranderd. Vanaf die datum kan er, als gevolg van een wetswijziging, voor de biotoopsignalering niet langer gebruik worden gemaakt van de aankondigingen in de Staatscourant, maar is men aangewezen op berichtgeving in de regionale kranten. Een gegeven dat een nieuwe opzet voor de biotoopwacht noodzakelijk maakt.

Het bestuur heeft zich kunnen vinden in het voorstel voor een landelijk biotoopnetwerk, dat door Herman Pinkse tijdens de ledenvergadering van 1998 is gepresenteerd. In deze gedecentraliseerde aanpak van de biotoopzorg kunnen de biotoopwachters en de afdelingsbesturen een belangrijke rol gaan spelen. Ter voorbereiding van deze nieuwe opzet heeft het bestuur Hein Steinz bereid gevonden de biotoopproblematiek in zijn portefeuille te nemen. Hij heeft inmiddels een plan van aanpak opgesteld, dat er onder andere in voorziet dat de afdelingsbesturen ook een biotoopfunctionaris benoemen, die als regionaal contactpersoon zal gaan fungeren.

Om te bezien op welke wijze de goede samenwerking tussen DHM en het GVM op het gebied van de biotoopzorg kan worden gecontinueerd, heeft het bestuur op 13 oktober met een delegatie van de Werkgroep Molenbiotoop gesproken. In dit overleg met de heren Pinkse en Hofsteenge is duidelijk geworden dat er met het plan van aanpak een goede aanzet is gegeven tot het opzetten van een biotoopnetwerk, waarmee het werk van Evert Smit op doeltreffende wijze kan worden voortgezet.

Contactdag voor de afdelingen

Negenenveertig personen kwamen op 4 november in dorpshuis *De Wieken* te Hulshorst bijeen voor de jaarlijkse contactdag voor de afdelingen, waarvoor behalve de afdelingsbesturen ook de examencommissie, de lesstofcommissie en Jan van Loenen (Gildeverzekeringen) een uitnodiging hebben ontvangen. De agenda bestond zoals gebruikelijk uit door de deelnemers ingediende agendapunten. Net als vorig jaar stond een groot gedeelte van de vergadering in het teken van de opleiding, onze kernactiviteit.

In aansluiting op de discussie die tijdens de contactdag 1999 heeft plaatsgevonden, heeft het bestuur een enquête onder de afdelingsbesturen gehouden teneinde een inventarisatie te maken van de manier waarop de opleiding in de afdelingen gestalte krijgt. Na een toelichting op de enquête en samenvatting van de reacties heeft Petro van Doorne, de nieuwe opleidingscoördinator, in een presentatie de bestuursvisie inzake de opleiding uiteengezet, waarin de punten uit de enquête en de eigen bevindingen van het bestuur gecombineerd zijn. Dit stuk zal als uitgangspunt dienen voor de verdere gedachtewisseling, die behalve op de contactdag eventueel ook in werkgroepsverband kan worden voortgezet.

Evert Smit Biotoopprijs 2000

Na een jaar waarin er geen geschikte kandidaat voor de Evert Smit Biotoopprijs voorhanden was, kon de biotoopprijs van het GVM in 2000 gelukkig wel weer worden uitgereikt. Het bestuur heeft de biotoopprijs toegekend aan drie organisaties: Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, vereniging Den Hâneker en Stichting Uitvoering Landschapsplan Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Zij hebben de prijs verdiend voor de gezamenlijke inspanning voor het behoud en de verbetering van de molenbiotoop in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. De inspanning heeft zijn weerslag gevonden in een tweetal biotooprapporten: "Poldermodel" en "Molenbiotopen in planologisch en juridisch opzicht". De prijsuitreiking viel samen met de presentatie van het tweede rapport, dat op 19 december in het J.U. Smitgemaal te Kinderdijk aan de gebiedsgedeputeerde mevrouw L.H.M. van Ruijven werd aangeboden.

Vanwege het feit dat de prijsuitreiking in 1999 geen doorgang kon vinden en er dit jaar meerdere kandidaten voor de onderscheiding in aanmerking kwamen, heeft het bestuur besloten de prijs voor deze gelegenheid te verdubbelen.

Tot slot

De Verenigde Naties heeft het jaar 2001 uitgeroepen tot Internationaal Jaar van Vrijwilligers, waarin op nationaal en lokaal niveau extra aandacht aan het vrijwilligerswerk en de vrijwilligers zal worden besteed. Een initiatief dat vanzelfsprekend niet ongemerkt aan de vrijwillige molenaars voorbij zal kunnen gaan; ook wij behoren immers tot de degenen die een belangeloze bijdrage aan de gemeenschap leveren. Een bijdrage die zeker niet zonder belang is: de vrijwillige molenaars houden het molenbestand draaiend, hetgeen behalve een interessante hobby ook nog eens een belangrijk aspect van het molenbehoud blijkt te zijn. En daaraan mag best eens wat extra aandacht worden besteed!

Molenvrienden, hiermee is een einde gekomen aan het laatste jaarverslag dat ik als secretaris voor u heb mogen schrijven. Ik wil u op deze plaats hartelijk danken voor het in mij gestelde vertrouwen en wens mijn opvolger sterkte toe bij de voortzetting van de werkzaamheden die deze functie met zich meebrengt.

B.A. 'Mac' van Weel, secretaris

[1]) Geldebestuur: Gerard Sturkenboom, Boudewijn van Weel, Jos van der Bruggen, Petro van Doorne, Hein Steinz, Bert van Uffelen en Andreas de Vos

[2]) Gildebrief-redactie: Peter de Moes, Gerrit Pouw en Jan van der Vlies

[3]) Lesstofcommissie: Bart Dooren, Peter de Moes, Gerrit Pouw en Jan van der Vlies

Financieel overzicht 2000

Onze penningmeester, Jos van der Bruggen, presenteert hierbij aan de Gildebrief zijn eerste financiële jaaroverzicht.

BALANS PER 31 DECEMBER 2000

Activa	1/1	31/12
Duurzame middelen:		
Artikelen	3.000	3.000
Materiaal bliksembeveiliging	100	100
Kantoormachines	3.004	2004
Promotiescherm	1.150	250
Liquide middelen:		
Girorekening	18.913	44.118
Spaarrekeningen	59.144	9.535
Girorek. verz.	8.536	5.461
Spaarrek. verz.	14.417	14.724
Vorderingen:		
Opbrengst advertenties	1.465	660
Vooruitbet. verz.	19.403	-
Uitgeleende gelden:		
Cursuscommissie	2.665	2.665
	131.797	82.517

Passiva	1/1	31/12
Schulden:		
Vooruitontv. contributie	43.521	35.036
Vooruitontv. verz.	26.468	2.907
Porti, verzendkosten	2.159	3.056
Drukwerk e.d.	8.100	64
Vergaderkosten	256	-
Reiskosten	1.725	1.764
Bijdragen aan afdelingen	6.067	6.104
Ledenadministratie	275	-
Contactdag	-	25
Telefoon	45	-
Representatiekosten	44	-
Bliksemafleidercontroles	26	443
Kruisposten	17	-
Kosten betalingsverkeer	656	511
Kosten HACCP	3.000	2996
Diversen	194	-
Eigen vermogen:		
Fonds ongedekt risico	1.975	1.975
Biotoopfonds	7.103	8.103
Weerstandsfonds	30.166	19.533
	131.797	82.517

WINST EN VERLIESREKENING OVER 2000

	Begroot 2000	Werkelijk 2000	Begroot 2001
Ontvangsten:			
Contributies	61.800	66.484	70.000
Verzekeringspremies	35.000	37.592	37.000
Ontvangen rente	1.500	1.742	1.500
Verkoop artikelen	14.000	12.086	14.000
Opbrengst advertenties	2.000	2.181	2.000
Subsidie RDMZ	-	22.000	-
	114.300	142.085	124.500
Uitgaven:			
Vergaderkosten	2.400	2.405	3.000
Porti, verzendkosten	7.500	9.173	15.000
Drukwerk e.d.	30.000	35.316	35.000
Kantoorbehoeften	400	487	500
Reiskosten	10.000	12.591	13.000
Ledenadministratie	1.500	87	500
Contactdag	2.000	3.556	3.500
Bijdragen aan afdelingen	10.000	10.180	10.000
Collectieve WA-verz.	3.500	2.671	3.500
Doorbetaling verzekering	27.000	31.440	28.000
Kosten i.v.m. verzekering	2.000	1.800	2.000
Telefoon	500	100	500
Representatiekosten	500	715	500
Bliksemafleidercontroles	2.000	1.865	2.000
Kosten entreepakket	2.000	2.130	-
Watermolenaarscursus	1.500	2.275	1.500
Basiscursus	20.000	30.981	20.000
Kosten betalingsverkeer	1.000	957	800
Kosten HACCP	2.000	1.467	-
Diversen	1.000	584	1.000
PR-kosten	1.500	38	1.500
Afschrijving scherm	-	900	-
Afschrijving computer/printer	-	1.000	-
Instructie-/promotiemateriaal	7.000	-	5.000
Lesbrieven (watermolen)	3.000	-	3.000
Biotoopwacht	-	-	1.500
	138.300	152.718	154.800
Resultaat:	-24.000	-10.633	-31.300

Uitreiking Evert Smit Biotoopprijs

Een heel mooie wintermiddag op Kinderdijk. Het molencomplex ligt verlaten stil te zijn in de ondergaande zon. Een lichte oostenwind brengt wat stadsgedruis met zich mee, maar stilte overheerst. Heel ongebruikelijk voor deze toeristische attractie van de eerste orde. Zelfs de motoren van het gemaal J.U. Smit bij de ingang worden stopgezet.

We schrijven 19 december. Dat er rust heerst in het gemaal, geldt niet voor de schrijver van dit stukje. Om 17.00 uur zal hier het rapport molenbiotopen worden aangeboden aan de dijkgraaf van het Hoogheemraadschap, de heer A. Wind, en aan de gebiedsgedeputeerde, mevrouw L.H.M. Ruijven.

Natuur- en landschapsvereniging Den Hâneker heeft in samenwerking met de Molenstichting Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, het Gilde van Vrijwillige Molenaars, de provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap Alblasserwaard en Vijfheerenlanden de afgelopen maanden een rapport gemaakt over molenbiotopen. Het bureau Bosch Slabbers Landschapsarchitecten verleende hieraan medewerking. Vorig jaar werd al een inventarisatie van de problemen gemaakt. Deze zijn samen met suggesties voor het oplossen van die problemen in boekvorm gepubliceerd. Het tweede onderdeel van het project, dat in het rapport molenbiotopen is beschreven, gaat over het inzichtelijk maken van de juridische consequenties van het biotoopverhaal en de 'aanpak' van een zevental molens.

Het Gildebestuur heeft in deze beide initiatieven (en dus rapporten) aanleiding gezien om in 2000 weer een Evert Smit Molenbiotoopprijs uit te reiken - een naam overigens in het leven geroepen door Oscar Huiscamp om deze grote voorvechter voor de molenbiotoop te eren. Eerder hebben de gemeenten Geldermalsen

(1995) en Domburg (1996), Gerbrand de Vries (1997) en de gemeente Almelo (1998) deze prijs uitgereikt gekregen.

Deze prijs wordt uitgereikt aan die personen of instanties, die zich op enigerlei wijze hebben ingezet voor het behoud of herstel van molenbiotopen. Daarbij hoort niet alleen de zaag, maar ook de pen, zoals mag blijken uit de rapporten.

Het Gilde had dus tijdens bovengenoemde bijeenkomst nog een verrassing in petto voor Den Hâneker, de Molenstichting en de stichting Landschapsplan Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Hein Steinz, belast met de biotoopportefeuille, mocht als vice-voorzitter de Evert Smit Biotoopprijs overhandigen aan de respectievelijke voorzitters van deze instanties. Dit ging in de vorm van een prachtige oorkonde (van de hand van onze secretaris Boudewijn van Weel, een kunstenaar) en een gelijkelijk te verdelen bedrag van *f* 2000,= (overgemaakt door onze penningmeester, op zijn gebied eveneens een artiest).

Een geslaagde bijeenkomst met mooie woorden. Denk hier niet te eenvoudig over. Onbekend maakt onbemind. Als de lokale of provinciale bestuurders de molen niet zien staan, verwacht dan ook niet, dat ze zich zorgen maken over de biotoop (wat is dat?). Door deze zaken onder de aandacht te brengen en wel in positieve zin door de uitreiking van een prijs, hebben we een groot gedeelte van de strijd voor de molen(s) al gewonnen.

Hein Steinz

Landschapscoördinator Veerman reikt het biotooprapport uit aan gebiedsgedeputeerde, mevrouw Van Ruijven-van Leeuwen, en aan dijkgraaf Wind

Hein Steinz reikt de oorkonden uit: v.l.n.r. voorzitter Abbring van de Stichting Landschapsplan Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, Hein Steinz, vice-voorzitter Visser van de Molenstichting Alblasserwaard en Vijfheerenlanden en voorzitter Slob van Den Hâneker

Examenresultaten najaar 2000

dinsdag 26 september op molen "De Leeuw" te Zeerijp

P. Dijkema, 't Oldehof 37, 9951 JX Winsum
J. Scholtens, Molenstraat 7, 9951 AJ Winsum
A. Plomp, Dorpsweg 5, 9993 TJ Westerwijtwerd

woensdag 4 oktober op de "Klaarkampstermeermolen" te Dantumadeel

Mevr. G. Hiddema, De Eker 4, 8561 EK Balk
S.M. Hiemstra, Uithof 2, 9851 AL Burum

vrijdag 6 oktober op de "Oukoopse Molen" te Reeuwijk

G.J.M. Middendorp, Lenteblok 16, 2291 VD Wateringen
W. van Bruggen, Mauritsweg 37, 2988 AE Rijsoord
J.S. 't Hart, Liesgras 12, 2954 NC Alblasserdam

woensdag 11 oktober op de "Windlust" te Noordwolde

A.J. Veening, Kerkweg 5, 8392 EP Boijl

vrijdag 13 oktober op de "Doesburger molen" te Ede

M.J. van Breda, Zomerhof 6, 5345 OA Oss
A. Brinkman, Eyerdijk 45, 8051 MS Hattem
G.D. Buijs, Rhabergseweg 23, 7224 NA Rha

woensdag 18 oktober op "De Doornboom" te Hilvarenbeek

S. Verbeek, Groot-Zuideveld 66, 4271 CD Dussen
Mevr. H.M. Romme, Raadhuisstraat 5, 5386 BE Geffen

dinsdag 24 oktober op de "Westveense molen" te Woerdense Verlaat

H.P. Blom, Kon. Emmastraat 30, 4205 BM Gorinchem
J.G.J. Beneker, Cheribonstraat 5, 2022 RM Haarlem
M.H.A. Beneker, Cheribonstraat 5, 2022 RM Haarlem

donderdag 26 oktober op "De Zwaluw" te Zuurdijk

M. Maggi, Oudedijk 11, 9968 TC Pieterburen
R.B. Hofman, Delleweg 20, 9991 CG Middelstum
M. Ravesloot, De Flintsjes 11, 9221 TS Rottevalle

dinsdag 31 oktober 2000 op de "Schalsumer molen" in Franekeradeel

Mevr. H. Bruijn, Rampionstrjitte 26, 8574 SL Bakhuizen
G. Dijkstra, Perzenstrjitte 6, 9051 KZ Stiens
J. van der Meulen, Heechhiem 15, 9084 BA Goutum
M. Lootsma, Rooswinkelstate 50, 8925 LJ Leeuwarden

De Moulin-Turquois

door Peter de Moes

Het in de vorige Gildebrief aangekondigde artikel over het wieksysteem van Berton zal pas in de Gildebrief van Juni a.s. verschijnen. Dit i.v.m. de diavoorstelling over hetzelfde onderwerp op de jaarvergadering op 7 april. Het leek de redactie beter eerst de dia's te laten zien, zodat men later de geschiedenis en de werking van het Bertongevlucht in alle rust kan nalezen.
Nu iets over een uitgestorven molentype in Frankrijk.

De Turkse molen

Volgens archieven moet de "Moulin-Turquois" al in de veertiende eeuw zijn ontstaan in Normandië. Van daaruit verspreidde hij zich over West-Frankrijk tot aan Bordeaux. Ook maalden ze in de Anjou aan de Zuidoever van de Loire.

De merkwaardige naam "Moulin-Turquois" zou niet betekenen, dat het een uit Turkije geïmporteerd molentype is. Hij lijkt eerder te zijn afgekeken van de standerdmolen. Hij bestond echter veel korter, want al in de 16e eeuw begon men de molen te vervangen door een ander type. Kennelijk voldeed hij niet. En sinds het einde van de 17e eeuw gebruikte men ze niet meer. Om er vandaag de dag dus achter te komen, hoe die molen er uitzag moest men afgaan op oude beschrijvingen en overgebleven restanten. Ook bestaat er een merkwaardige pentekening.

Reconstructie

Alle Moulins-Turquois bestonden uit twee delen, de houten kast en de stenen onderbouw. Maar niet alle molens waren op dezelfde wijze gebouwd. Zo verschilde de Normandische Moulin-Turquois enigszins van die in de Anjou.

Ouessant. Eiland ten Westen van Bretagne. Kleine nazaat van een Moulin-Turquois, 1971

De stenen onderbouw van de Anjou-variant bestond uit een massief cylindrisch opgemetselde "ondertoren" van enkele meters hoog. In het midden was een nauwe verticale ruimte open gelaten, een "koker" van steen, waarin de standerd stond. Deze standerd kruide met de kast mee en rustte via een taats in een balk, die onderin de "koker" op de bodem van de onderbouw was verankerd.

Van het uiterlijk van de kast weet men uiteraard heel weinig, omdat er van het houtwerk niets bewaard is gebleven (in het departement Vienne schijnt men de overblijfselen van twee standerds te hebben geconserveerd). Maar een vreemde pentekening, voorstellende een Moulin-Turquois in de buurt van Nantes (bij de monding van de Loire), brengt hierin misschien een weinig licht. We zien de cylindrische onderbouw, die zeker 3 à 4 m hoog is.

Daarop een rechthoekige kast, die duidelijk op een standerdkast lijkt en die buiten de ronde onderbouw uitsteekt.

Moulin de blé, door Lambert Doomer, 1645. Museum Boymans van Beuningen, Rotterdam. Fotokopie bewerkt door Gerrit Pouw

De pentekening toont een hoge kast, waarin men mogelijk een steen- en een maalzolder had ingericht, zoals men ook in standerdmolens deed. Maar het gevlucht, dwarsgetuigd met vier "volle", zit veel te laag!! Een vrije uiting van de kunstenaar?

De tekenaar was Lambert Doomer, geboren te Amsterdam in 1622 en overleden te Alkmaar, in 1700. Hij was leerling van Rembrandt tot 1640 en zwierf daarna door Frankrijk en Engeland.

Zou deze geboren Noordhollander een gevlucht verkeerd plaatsen? Voer voor molinologen.
Onderaan is de kast open en we kijken in de maalzolder. Het lijkt of er een vangbalk is te zien, die ter hoogte van de trap buiten de molen uitsteekt.

Lambert Doomer maakte de pentekening in 1645 en het is dicht bij huis te bewonderen, in het museum Boymans Van Beuningen te Rotterdam.

Op het eilandje Ouessant, op de uiterste Westpunt van Frankrijk, schijnt nog een verre nazaat van de Moulin-Turquois te bestaan. Gebouwd volgens hetzelfde principe, maar veel kleiner.

Bronnen:
- Paul Bauters: "Van Zadelsteen tot Zetelkruier", boek 1, 1998.
- A.J. Beenhakker: "De molen van Ouessant", in "Molennieuws", april 1971.
- Christian Cussonneau: "Moulins d'Anjou", 1991.

Reconstructie van een Moulin-Turquois. Tekening van Gerrit Pouw naar het origineel van Christian Cussonneau. 1. Houten raam tbv de centrering van de standerd. 2. Sleepring. 3. Kruiring. 4. Meekruiende standerd. 5. Massieve stenen onderbouw. 6.Balk met taatspot.

Reactie op "Wippen in de Anjou"

Met veel genoegen heb ik het artikel "Wippen in de Anjou" in Gildebrief 00/4 van december 2000 gelezen.

Bij de jaarvergadering van De Hollandsche Molen" in het voorjaar van 2000 had ik het boekje "Les moulins d'Anjou" gekocht, waarin onder meer deze beltkorenwipmolens met stenen ondertoren worden beschreven. In onze voorjaarsvakantie maakten we een omweg en vonden we er enkele, die meestal niet te bezoeken waren.

In Frankrijk was het op 18 juni 2000 Nationale Molendag. Gerard Meijerink en ik wilden dat wel eens meemaken en in de Anjou wist ik enkele molens te vinden, dus dat werd ons reisdoel. Veel molens staan op privé-terrein, zijn in gebruik als vakantiehuis en kunnen niet meer draaien, maar bijna overal mochten die twee molenaars uit Nederland ze wel bekijken. De gerestaureerde "Moulin de la Tranchée" is vrij toegankelijk en wordt duidelijk ge(mis-)bruikt voor bijeenkomsten, waarbij het bier rijkelijk vloeit.....

In de gerestaureerde molen "Puy d'Ardannes", waarvan de kap en het gevlucht zijn vastgezet, leidt een gemeenteambtenaar met veel enthousiasme bezoekers rond. Zij heeft veel feitenkennis en ze vertelde, dat een molenaar in Frankrijk een man van aanzien was: als hij uitging, deed hij een beetje meel op zijn hoed om als molenaar te worden herkend. Dat verhoogde zijn succes bij de meisjes.....

Buiten deze molen werden ambachtelijke broden verkocht en wij vroegen, of ze ook sandwiches hadden. De brodenverkoopster zei: "Helaas niet", waarop de burgemeester, die daar juist ter plekke was, ons onmiddellijk uitnodigde voor de lunch. En dus zaten we even later samen met een tiental bewoners aan een lange tafel heerlijk gezond stokbrood te eten. Dankzij de wijn lukte het ons een gesprek in het Frans te voeren. De burgemeester bood ons ook nog een slaapplaats aan: hij had toch een huis met 21 kamers.....

Na de lunch bezochten we de "Moulin de la Herpinière", die volgens onze documentatie nog bedrijfsvaardig zou zijn. Dit bleek niet het geval, maar de erfgename van Guy Petitfils, de man, die de molen in het eind der 70-er jaren had gerestaureerd, bleek aanwezig. Zij vertelde, dat ze de molen weer maalvaardig wilde maken, en toen ze hoorde, dat wij molenaars waren, kregen we het boek "Le livre de mon moulin" van Guy Petitfils cadeau. In dit boek doet de schrijver verslag van de geschiedenis van windmolens, geeft hij berekeningen, beschrijft hij, hoe meel gemalen, gebuild enz. werd, vertelt hij over de restauratie van deze molen en houdt hij een aantal filosofische en theoretische beschouwingen.

Bij de "Moulin des Isles" in Varennes, die door de zware stormen in het najaar van 1999 ernstig was beschadigd, vertelde mevrouw Vinatier ons, dat de laatste molenaar oorspronkelijk schipper op de Loire was.

Door de komst van een spoorweg verdween het vervoer over water en omdat hij verstand had van weer en wind, is hij toen molenaar geworden. Ook vertelde ze, dat men bij de restauratie had geconstateerd, dat de molen iets uit het lood stond. Toen men dat wilde corrigeren, waarschuwde een oude molenaar, dat dit opzet was: de wind komt door het Loiredal voornamelijk uit het noordwesten en de molen hoort iets tegen de wind 'in te leunen'.

Er zijn nogal wat Franse molens uitgerust met het "Bertongevlucht". Dit gevlucht bestaat uit een aantal planken, die evenwijdig aan de roede zijn bevestigd. Ze zijn met elkaar verbonden door dwarslatten en kunnen met een scharende beweging naast elkaar worden gebracht (met een kleine overlapping) voor maximale windvang of achter elkaar voor minimale windvang. De verstelling gebeurt met een spin op de askop, die we ook kennen van bij ons voorkomende zwichtsystemen.

De bediening van de spin is curieus: de as is niet geheel doorboord en op ongeveer een meter voor het penlager is een tandwielstelsel aangebracht. De stang, die de spin beweegt, heeft een tandreep. In de bovenas en haaks erop zit een korte as met een rondsel, dat op de tandreep aangrijpt. De korte as heeft nog twee tandwielen, die weer aangrijpen in twee tandkransen, die zich rond de bovenas bevinden. Aan deze tandkransen zitten handgrepen, met behulp waarvan men ze kan verdraaien t.o.v. de bovenas. De werking van de tandkransen is tegengesteld: bij de een gaat de spin naar voren en bij de ander naar achteren. Men vergroot het windvangend oppervlak door de handgrepen rond te draaien. Daarvoor moet de molenaar naar boven klimmen. Ik veronderstel, dat het mogelijk is te zwichten, terwijl de molen draait. Daarvoor moet men de handgreep vasthouden, waardoor de tandkrans verdraait t.o.v. de bovenas.

Tot slot nog een anekdote:

Soms maakte men een ezel vast aan de staart van de molen. Een ezel houdt niet van wind om zijn oren. Kwam hij in de wind te staan, als de molen draaide, dan liep hij zichzelf uit de wind en kruide daarmee de molen juist op de wind.

Onze indruk van deze Franse Molendag is, dat het in Frankrijk ontbreekt aan een gilde van vrijwillige molenaars. Daardoor hebben we op deze molendag geen enkele molen zien draaien! Zou ons Gilde in dit opzicht niet initiërend kunnen werken?

Nico Kroese

Noot van de redactie:
Meer over het Bertongevlucht in de volgende Gildebrief.

Koren- en pelmolen *Jonge Jan* te Uithuizen maalt weer

Tijdens mijn opleiding zei mijn instructeur een keer, dat ik na het behalen van het diploma natuurlijk een eigen molen zou krijgen en daar dan het geleerde in praktijk zou brengen. Ik moet hem zeer verbaasd hebben aangekeken, want zoiets leek mij toen nog zeer ondenkbaar en het verantwoordelijk zijn voor een rijksmonument van zo'n anderhalf miljoen gulden trok mij absoluut nog niet aan.

Maar hij had toch gelijk, want ik was nog niet geslaagd, of ik kon al kiezen uit diverse molens, waar men op een vrijwillige molenaar met een papiertje zat te wachten.

Ik had in het mooie Overijsselse of Gelderse kunnen blijven - ik woonde toen nog in Wijhe -, maar ik koos ervoor terug te keren naar mijn 'roots'. Tijdens een cursusdag olieslaan op de oliemolen in Roderwolde kwam ik Piet van Tongeren tegen, toen nog vrijwillig molenaar op de koren- en pelmolen *Jonge Jan* in Uithuizen (Gron.), die vertelde, dat hij er eind 1999 mee zou stoppen en dat men op zoek was naar een vervanger. Dat knoopte ik in mijn oren, had vervolgens een gesprek met de gemeente Eemsmond, eigenaar van de molen, en kreeg te horen, dat men mij wel wilde, mits ik gediplomeerd was. Daarvoor moesten we nog even wachten tot 8 mei, want toen behaalde ik dat fel begeerde papiertje. De gemeente benoemde mij als vrijw. molenaar met ingang van 1 juli 2000. Maar het werd pas eind augustus, na mijn verhuizing van Wijhe naar Uithuizen, eer de molen weer regelmatig draaide. Tot dan hadden de beide molenaars van de *Eva* in Usquert (hun molen was toen nog in restauratie) de *Jonge Jan* slechts een enkele keer kunnen laten draaien.

De molen staat midden in het dorp, aan de al eeuwen oude Molenwierdstraat en heeft de typerende kenmerken van de Groninger molens namelijk: lisenen in de acht hoeken, stellingschoren met schrankschoren (kraaiepoten), dubbele stellingdeuren, twee pelstenen en een waaierkast, zelfzwichting op de beide roeden en de nationale driekleur op de kroonlijst. Uiteraard stond deze molen, zoals vele andere in deze regio, vroeger aan de rand van het dorp en vóór de bouw van het achtkant, in 1866, was het een standerdmolen, die volgens overgeleverde bronnen in 1621 was gebouwd, ter vervanging van een nog oudere molen.

Eén van de legeringsbalken op de waaierzolder (onder de pelstenen) is een kruisplaat (ongetwijfeld van de in 1866 afgebroken standerdmolen); de dubbele tanden voor de verbinding met de buitensteekband zijn duidelijk te zien.

Ondanks het feit, dat de molen temidden van de dorpsbebouwing staat, ondervindt hij bij de verschillende windrichtingen nauwelijks enige last van de er omheen staande bebouwing en begroeiing. Het biotoopcijfer is dan ook 4. Vanaf de stelling zijn bij heldere nachten zelfs de lichten van de vuurtoren van het Duitse eiland Borkum waar te nemen.

In de afgelopen maanden heb ik veel werk moeten verzetten om de molen weer schoon te krijgen en toegankelijk te maken voor het publiek. Ook heb ik enige voorzieningen aangebracht, die zowel het publiek ten goede komen, als mij het werken op de molen vergemakkelijken.

Zo heb ik, met behulp van een bevriend molenmaker, het kammenluiwerk, dat tijdens de restauratie niet goed was afgesteld, weer in orde gebracht, door het luiwiel 3 cm op de luias te verplaatsen, waardoor de kammen van de luibonkelaar niet langer worden vernield en het luiwerk ook weer is te gebruiken.

Aan de door velen als zeer steil en gevaarlijk getypeerde trappen naar de waaier- en stellingzolder hebben we leuningen gemaakt, zodat een bezoek nu ook mogelijk is geworden voor mensen met een behoefte aan een stevig houvast. Tot dan kwam het regelmatig voor, dat bezoekers onderin de molen bleven staan en genoegen namen met een bezichtiging van de daar geplaatste, sedert 1946 elektrisch en daarvóór d.m.v. een Brons-motor aangedreven, maar niet meer werkzame, maalstoel.

De molen, die er sedert de laatste restauratie van 1992/1994 weer fraai bij staat, is voorzien van twee koppels maalstenen (tot 1963 waren er drie koppels), waarvan er nog slechts één maalvaardig is. Hierop was echter al jaren niet meer gemalen en dus moest ik ook hieraan veel aandacht schenken om het geheel weer schoon en maalvaardig te krijgen.

Een naburig graanbedrijf stelde belangeloos graan beschikbaar en inmiddels heb ik de stenen, 16der kunststenen, weer horen zingen, want dat doen ze: zingen en heel fijn malen.

De twee pelstenen (zandsteen), gelegen in de met geperforeerd blik beslagen kuipen, zijn nog aanwezig, evenals de zeven en de waaierkast; de laatste is echter niet meer compleet en het geheel is niet meer in gebruik. De maanstukken, schuif en de pelromp (maalkaartje) met de bijbehorende steekschuiven, zijn bij de laatste restauratie niet herplaatst. De twee pelrompen en schuiven zijn nog wel aanwezig, evenals enige rauwbeitels.

Een interessant gegeven betreft het halslager, dat van gietijzer is, uitgevoerd met drie holten en zeer waarschijnlijk voorzien van een lagerschaal van Babbitmetaal

(witte tinlegering met antimonium, lood en koper). De pen draait in een broeksteen.

Zowel op de waaierkast, op een pelspil, op een legeringsbalk, als op de korbelen en achtkantstijlen op de maal- en steenzolder, komen talloze in potlood geschreven teksten voor, waarvan enkele al voor 1900 zijn opgeschreven. De meeste zijn echter moeilijk te lezen, al heb ik wel een 25-tal opschriften kunnen ontcijferen.

In de op een tiental meters ten oosten van de molen staande sarrieshut, waarin nog bedsteden aanwezig waren, heeft de laatste molenaar 40 jaar met vrouw en vijf kinderen gewoond.

Vanaf 1628 werden deze huisjes in de gehele provincie Groningen bij de molens gebouwd om de belasting op het gemaal te controleren en te innen. In de tijd van Napoleon zaten de Franse sarries in de 'chercherswoning', Groningers noemden deze ambtenaren commiezen. Sarries is een verbastering en komt van het Franse woord chercher (oud-Frans sarchier), hetgeen zoeken, naspeuren betekent. De commies, die als belastingambtenaar bij de molen woonde, moest dag en nacht oplettend zijn. Veel verdiende hij er echter niet mee, want zijn vrouw moest er bij uit werken om het schamel inkomen aan te vullen. De sarries waren allerminst geliefd. De Groningse uitdrukking "doe bist ja sarries", hetgeen betekent "je bent een smeerlap", herinnert daar nog aan.

Ging een boer naar de molen met zijn koren, dan moest hij bij de sarrieshut heffing betalen. De molenaar kreeg voor het malen geen geld, doch in plaats daarvan kreeg hij scheprecht, d.w.z. hij mocht een schep nemen van het gemalen koren. Veelal pakte die schep groter uit dan de boer wenselijk vond en dus ontstonden daarover nogal eens twisten. Het geschepte meel kon de molenaar weer verkopen of zelf gebruiken. Molenaar, sarries en bakker waren vaak doelwit van spotternij.

De sarrieshut is in 1993/1994 dusdanig ingrijpend gerestaureerd, dat er m.n. inwendig niets meer is terug te vinden van de tijden van weleer. Het gebouwtje staat onder bescherming van Monumentenzorg en doet nu dienst als VVV kantoor, telefoon 0595-434051.

Aangezien de laatste officiële ansichtkaart van de molen dateert van vóór de restauratie, waarop de molen ontdaan van kleppen en in een deplorabele staat is afgebeeld, heb ik onlangs een nieuwe fotokaart (ansichtkaart) laten maken. Daarop is de molen weer in volle glorie te bewonderen. De kaart is zowel in de molen als bij de VVV en op het gemeentehuis te Uithuizen te koop.

Dankzij het feit, dat ik over veel vrije tijd beschik, is de molen regelmatig geopend en wel: iedere dinsdag en donderdag en vaak ook zaterdags van 10-12 en van 13-16 uur. Maar niet elke zaterdag, want uiteraard zorg ik, dat mijn molenkennis op peil blijft en dus blijf ik studiebijeenkomsten bezoeken en neem ik deel aan diverse excursies.

Ook blijf ik natuurlijk geïnteresseerd in andere molens en ga ik af en toe op bezoek bij collega's. Aangezien veel vrijwillige molenaars, omdat ze werken, alleen op zaterdagen tijd hebben om hun molen open te stellen, betekent dat dan vaak, dat mijn molen op die zaterdag niet maalt, maar gesloten is.

Maar ook op andere dagen en tijden kunt u een bezoek brengen aan de *Jonge Jan*, en wel door een afspraak met mij te maken. Dit kan zowel per telefoon: 0595-434825, als per e-mail: B.Poppen@net.HCC.nl

De molen is, als u met de trein of met de auto (via de N 363) vanuit Groningen naar Uithuizen komt, direct al rechts te zien als u het dorp binnenrijdt. Hij staat op de hoek van de Schoolstraat/Mennonietenkerkstraat en Molenwierdstraat en is in vier minuten lopen vanaf het station te bereiken.

Wanneer u via de Eemshavenweg (N 46, N 999) naar Uithuizen rijdt, ziet u, na de afslag Uithuizen genomen te hebben, aan de linkerkant de molen Windlust te Zandeweer. Daarna ziet u (zeker bij zonnig weer) in de verte het gevlucht van de *Jonge Jan* boven het centrum van Uithuizen schitteren. Volg de borden van de VVV, ze brengen u moeiteloos bij de molen.

Wie een bezoek aan de *Jonge Jan* wat te ver weg vindt, kan ook een bezoek brengen aan mijn homepage, waarop ik de molen en diens geschiedenis uitvoerig heb beschreven en voorzien van een drietal foto's.
URL: http://www.inter.nl.net/hcc/B.Poppen

Bob Poppen - vrijw. molenaar

Nieuw koppel stenen in *De Speelman* te Overschie

Molen *De Speelman*, ooit verplaatst naar Park Zestienhoven te Rotterdam-Overschie, maalt heden ten dage nog steeds voor de warme bakker. Was het eerst Nico de Vreede, die de molensteen bediende, thans zet ik, Ton Edixhoven, sinds 1986 het vak van mijn voorganger voort. De molen bezit twee koppels stenen: een koppel 16-der natuurstenen, dat wordt aangedreven met windkracht, en een koppel 17-der kunststenen, dat wordt aangedreven door een elektromotor. Het eerste koppel gebruiken we bij voldoende wind, het tweede, als de wind het laat afweten of wordt gehinderd door de slechte biotoop. Dit laatste komt heden ten dage steeds vaker voor, gezien de steeds verdere groei van de bomen in Park Zestienhoven. Omdat de meelvoorziening aan de 'warme bakker' gewaarborgd moet zijn, willen we deze laatste klanten niet verliezen en zijn we genoodzaakt steeds vaker gebruik te maken van het mechanische koppel.

Gelet op het gegeven, dat dit koppel eigenlijk niet geschikt is om er tarwe mee te malen en omdat de loper bovendien scheurvorming begon te vertonen, heb ik dit probleem voorgelegd aan het stichtingsbestuur. Het bestuur verleende ons uiteindelijk toestemming om een nieuw koppel te bestellen bij de firma Titulaer te Geldern-Veert (Duitsland). Een half jaar later leverde deze firma ons de stenen.

We spraken af de vervanging van het koppel zelf ter hand te nemen om de kosten van deze 'operatie' enigszins te drukken. Dat kostte mij en mijn inmiddels geslaagde leerling Fred de Rooij de nodige hoofdbrekens. Wij hadden een dergelijke klus nog nooit zien uitvoeren, laat staan zelf gedaan. Allereerst moesten we de nodige hulp en niet te vergeten takelgereedschap bijeenscharrelen. In de molen was een '1-tons-kettingkabel' aanwezig en via kennissen konden we beschikken over een '1,5-tons-tirforkabel', enkele '2-tons-takelbanden' en een tweetal '1-tons-schijven'.

Nadat we de kuip hadden gedemonteerd en bij de luiluiken enkele vloerdelen hadden verwijderd, hebben we met de steenkraan en de kettingkabel, die we met een hulpbalk via het raampje hadden gefixeerd, de loper van z'n plaats gelicht en zover mogelijk in de richting van het luiluik getrokken.

Door middel van een combinatie van de tirforkabel, de schijven, de kettingtakel en de hijsbanden, konden we een zodanige opstelling bepalen, dat we de maximaal toegestane trekkracht van de hijsende delen niet zouden overschrijden. Een heel gezoek en gereken. Het geheel zat op de luizolder bevestigd aan een zwaar ijzeren bint, zodanig, dat de tirforkabel zich op de lage tussenzolder bevond. Dit was de enige mogelijkheid voor deze opstelling, met helaas als gevolg, dat we de trek/druk-beweging van de tirfortakel alleen in een ongunstige lichaamshouding konden uitvoeren.

Na een laatste controle te hebben uitgevoerd begonnen we met het verticaal optrekken van de loper. Dit leverde een niet ongevaarlijke situatie op, want de steen bevond zich nog op een halve meter boven het gapende gat, waardoorheen de steen - liefst op een controleerbare manier - zijn gang naar beneden moest aanvangen. Buiten was het warm en het zweet zat op alle plaatsen, waar we het liever niet hadden gehad op dat moment. Nadat de steen bijna z'n verticale stand had bereikt, gleed hij ineens ongecontroleerd weg in de richting van het luiluikgat en 'viel' daarin een tiental centimeters omlaag. Dat had een flinke ruk aan de kabel en de ketting tot gevolg. Al hadden we daarmee rekening gehouden, toch schrokken we van deze plotselinge beweging.

Nadat we wat waren bekomen van de schrik over deze plotselinge beweging van de steen, begonnen we in onze ongemakkelijke houding op de tussenzolder met het laten zakken van de steen. De tirforkabel moet met trekkende en drukkende bewegingen worden bediend. De afstand naar de begane grond was 12 meter. Eén van ons bediende de tirforkabel en de ander begeleidde de steen door de geopende luiken naar beneden. Het bedienen van de kabel was geen gemakkelijke klus bij het warme weer. Buiten was het ruim 20 graden en door het zware werk werden onze kleren dan ook redelijk nat van het zweet.

Daar kwam nog bij, dat we door met de nodige schijven te werken te maken hadden met en halvering van de daalsnelheid en dus met een verdubbeling van het takelwerk!

Nadat de steen de begane grond had bereikt, moesten we deze ook nog naar buiten trekken. Dat deden we weer met behulp van de tirforkabel. Die hadden we aan een boom vastgebonden. We sleepten de steen er een tiental meters mee van de molenromp naar het gras van het park. Ook dit was geen gemakkelijke opgave, omdat we om een 'hoekkie' moesten werken. Eenmaal schoot de takel los en Ton duikelde daardoor achterover het park in en belandde bijna in een moddersloot.

Om een lang verhaal kort te maken: de ligger takelden we enkele dagen later op dezelfde wijze naar beneden. Daarbij zorgden we er wel voor, dat we de steen bij het verticaal zetten ervan tegenhielden met behulp van een tweede kettingkabel, welke door het raamgat gefixeerd zat. Zo konden we de steen beter geleiden en voorkomen, dat hij met een plotselinge val het luiluik inschoof.

Vervolgens hebben we de nieuwe stenen in omgekeerde volgorde naar de steenzolder gehesen. Ook dit weer met het nodige pas-, meet- en improvisatiewerk. Uiteindelijk lagen de beide stenen op de steenzolder en konden we beginnen met het overzetten van de benodigde onderdelen.

De steenbus hebben we uit de oude ligger verwijderd, schoongemaakt en in de nieuwe ligger gemonteerd. Vervolgens hebben we de lagering gereconstrueerd. Het kussen hebben we schoongemaakt en van een tweetal nieuwe trek- en drukwiggen voorzien. De taatspot hebben we gerenoveerd. Daarna hebben we de ligger en het kussen uitgelijnd, het peerijzer teruggezet en afgesteld in het steenbuslager. Vervolgens hebben we de rijn uit de oude loper gehaald en overgezet in de nieuwe loper. Nadat we ook die hadden afgesteld, konden we beginnen met het plaatsen van de loper. Daarvoor moesten we de steenkraan bijstellen, omdat we de loper wegens de grotere dikte van de nieuwe stenen niet konden keren; de steenkraan kwam daarvoor enkele centimeters tekort.

Door het 'achteroverzetten' ervan boekten we voldoende 'winst' om de steen te kunnen keren en op z'n plaats te krijgen. Nadat we de loper hadden uitgebalanceerd, hebben we het staakijzer op z'n plaats gezet en vervolgens de motorriemen weer gemonteerd.

Nadat we een laatste algemene controle hadden uitgevoerd, brak het spannende moment aan, waarop we de steen in beweging zouden zetten om proef te draaien. Toen we hadden vastgesteld, dat de stenen naar behoren functioneerden, hebben we alle steenkuiponderdelen teruggeplaatst. Die verkeerden overigens in in een dermate slechte staat, dat vervanging ervan onze volgende klus werd.

Vervolgens hebben we het nieuwe steenkoppel 'ingedraaid' en hebben we er eerst een hoeveelheid mais mee gemalen. Toen dat goed ging, hebben we de eerste tarwe gemalen. Dat leverde een hoeveelheid meel van bevredigende kwaliteit op, zodat we tenslotte het nieuwe steenkoppel in het bijzijn van het stichtingsbestuur officieel in gebruik konden nemen.

Ton Edixhoven en Fred de Rooij

Molen *Kyck over den Dyck* in Dordrecht zoekt vrijwillige molenaar(s) en andere vrijwilligers

Secretaris van de stichting "Molen Kyck over den Dyck" te Dordrecht, zelf in het bezit van het diploma 'vrijwillig molenaar', realiseert zich, dat één vrijwilliger onvoldoende is om deze molen frequent te laten draaien/malen.

Aan de molen, die een zeer omvangrijke restauratie achter de rug heeft, wordt thans de laatste hand gelegd. De molen zal in de eerste plaats een malende molen worden; de maalactiviteit vindt plaats 'bovenin' de molen.

Bij de restauratie is echter ook veel aandacht besteed voor de vele ruimten beneden dat maalbedrijf. Deze ruimten zijn daarom fraai en efficiënt ingericht voor veel andere doeleinden.

Onder in de molen is ontvangstmogelijkheid met een uitgiftepunt voor koffie en thee (en van alles, dat daarbij hoort). Ook gaat hier een winkel 'draaien', die minimaal één dagdeel per week zal zijn geopend. Het assortiment zal bestaan uit direct bij de molen horende producten (meel en aanverwante artikelen), maar ook uit zogenaamde erfgoedartikelen.

Op de vide (1e etage) is behalve voor een kleine vaste molenexpositie meer dan voldoende ruimte voor andere exposities. De vide is ook te gebruiken als 'overloop' voor grotere groepen bezoekers en dergelijke.

Daar weer boven en bereikbaar via ruime trappen zijn ruimten, waar alle gelegenheid is voor zowel bijeenkomsten van besloten groepen (denk aan vergaderingen, (bedrijfs-)festiviteiten, bruiloften), als voor ongeorganiseerde activiteiten, zoals de opvang van groepen bezoekers, en voor recepties. Voor al deze activiteiten zijn medewerkers nodig. Voor het molenbedrijf zullen vrijwillige molenaars worden aangetrokken. Voor de catering zal per activiteit een professionele 'cateraar' worden ingeschakeld. De overige activiteiten zullen echter - op basis van onkostenvergoedingen - zoveel mogelijk worden verricht door vrijwilligers.

De verschillende taken zijn (voorzover we dat nu kunnen overzien): gastvrouwen, die zorgen voor de ontvangst van bezoekers en het schenken van koffie, thee en frisdrank met als eventuele taakuitbreiding de zorg voor rondleidingen in de molen. Verder iemand, die vooralsnog eenmaal per week de winkel wil 'runnen'. Voorts mensen, die een beheersfunctie willen vervullen: sleutelbeheer, schoonmaak en alles, dat daar omheen hangt.

Graag doen wij een beroep op de lezers om te bezien, of sommigen bereid zijn een of meer van deze activiteiten te verrichten. Ook zullen wij het zeer op prijs stellen, als mensen ons namen kunnen noemen van personen, die wij voor deze taken kunnen benaderen.

Uiteindelijk hopen wij een voldoend grote groep "Vrienden van de Kyck over den Dyck" te kunnen samenstellen, die samen met ons bestuur de nodige taken en activiteiten kan verrichten.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met een van de bestuursleden:

Voorzitter: Huib Dane, Taankade 14-16, 3311 TN Dordrecht, tel. 078-6139517
Secretaris: Hugo Waalewijn, Sumatraplein 5, 3312 XP Dordrecht, tel. 078-6131467
Penningmeester: Dirk Pols, Noordhoevelaan 26, 3319 CH Dordrecxht, tel. 078-6211281
Bestuurslid: Ton van der Breggen, Denpasarstraat 32, 3312 GW Dordrecht, tel./fax 078-6132789

Hugo Waalewijn

De *Witte Molen* in Arnhem zoekt molenaars

Aan de rand van Park Sonsbeek in Arnhem staan de mooie gebouwen van een watermolen met molenschuur. In de molenschuur is het stedelijk bezoekerscentrum *De Watermolen* gevestigd. De molen, waarnaar dit centrum is genoemd, de *Witte Molen,* is nog wekelijks in bedrijf.

"Sonsbeek 9"

Vanwege de grote beeldententoonstelling "Sonsbeek 9" zal het in het bezoekerscentrum *De Watermolen* in de zomermaanden drukker zijn dan normaal. Het centrum is namelijk als informatiepunt betrokken bij de organisatie van deze tentoonstelling. Er kunnen hier routekaarten worden gekocht, gidsen voor rondleidingen 'besteld' en kunsthistorische inlichtingen ingewonnen. "Sonsbeek 9" gaat van start onder het intrigerende motto "Locus/Focus". Locus komt van loculus en wil zeggen plek, terwijl focus het brandpunt is van die plek, waar alles zal gebeuren. Deze expositie zal ook in het centrum veel extra publiek trekken.

In dit verband leek het de molenaar van de *Witte Molen,* gelegen vlak naast het bezoekerscentrum, verstandig om de molen vaker voor het publiek open te stellen. Gewoonlijk is de molen dinsdag, woensdag en donderdag geopend en daar komt in deze zomer de vrijdag bij.

Wie echter zo'n besluit neemt, dient over voldoende menskracht te beschikken en daar schort het op dit moment aan. De *Witte Molen* wordt gerund door drie molenaars, te weten Ans Roefs, Bert van Rijswijk en Ben Hieminga. Er werkt gelukkig ook een aantal leerlingmolenaars. Toch kan de *Witte Molen* nog wel enkele hulpkrachten gebruiken (zie kader).

Bovenslagmolen

Uiteraard bent u geïnteresseerd in molens en dus ook in de *Witte Molen,* anders zou u deze tekst niet lezen. Desalniettemin nemen wij de vrijheid hier iets meer te vertellen over de *Witte Molen.*

Van de zeven molens, die eertijds langs de St. Jansbeek stonden en die water als energiebron gebruikten, is de *Witte Molen* de enige, die is overgebleven. De molen dateert van 1281, maar uit die tijd zijn geen resten meer te vinden. Pas na veel zoeken zult u vroegere elementen tegenkomen; deze stammen uit de vijftiende eeuw. Eigenlijk is molenhistorie vooral terug te vinden in leen- en pachtcontracten of kadastrale omschrijvingen.

De *Witte Molen* is een bovenslagmolen, die werkt met drie koppels maalstenen, waarvan er twee in bedrijf zijn. In 1967 en 1998 heeft de molen een grote restauratiebeurt ondergaan en maalt nu weer, dat het een lust is.

Vroeger werden in de molen koffie, specerijen en graan gemalen. Tegenwoordig is nog slechts het laatste product voor ons van belang. Menig bewoner uit Arnhem en omstreken bezoekt dan ook onze winkel om inkopen te doen voor het thuis zelf bakken van brood of iets anders. De molenaars bieden een zo volledig mogelijk assortiment aan, waarvan tarwe, mais en rogge op de *Witte Molen* zelf worden gemalen. Ook de bijbehorende ingrediënten zijn in de winkel te koop.

De *Witte Molen* is een publiekstrekker van gewicht, vooral voor wandelaars in Park Sonsbeek, voor basisschoolkinderen, voor toeristen en voor wie al niet.

Hoogstwaarschijnlijk zullen in de komende zomer ook de bezoekers van "Sonsbeek 9" een blik willen werpen in dit prachtige monument, dat een tegenwicht zal vormen tot de vele vormen van moderne kunst, die dan in het park en elders te zien zullen zijn.

Oproep

Wie wil in de zomer bij ons komen malen?

De molenaars van de *Witte Molen* in Park Sonsbeek, Arnhem vragen voor de zomermaanden -juni tot en met september 2001- vrijwilligers. Er is behoefte aan zowel gediplomeerde molenaars als aan leerlingmolenaars.

De molen is nu geopend op dinsdag, woensdag en donderdag van 9.30 tot 16.30 uur. Het is de bedoeling om deze openingsdagen uit te breiden met de vrijdag. Zij vragen in de eerste plaats betrokkenheid bij en, als het enigszins kan, kennis van zaken van het molenaarsvak. Bij gebrek aan het laatste zijn zij van harte bereid om belangstellenden in te wijden in de eerste beginselen van het molenaarsambacht.

De taken zullen liggen op het gebied van informatie geven, rondleidingen verzorgen, onderhouds- en maalactiviteiten. Bent u er niet zeker van, of u over de juiste kennis beschikt, laat u niet afschrikken, maar zoek hoe dan ook contact.

U kunt u opgeven bij Ans Roefs, molenaar van de *Witte Molen* in Sonsbeek.
Tel. Bezoekerscentrum *De Watermolen:*
026 - 4455660
Tel. privé: 0344 - 610293
E-mail Bezoekerscentrum *De Watermolen:*
dewatermolen@planet.nl
E-mail privé: ansroefs@hetnet.nl

Over de *Warkense Molen* en een recept voor smeervet

De *Warkense Molen* is een korenmolen van het type grondzeiler en staat op een natuurlijke hoogte in het prachtige landschap aan het riviertje de Berkel in de gemeente Warnsveld. De molen staat er prima bij en dat is mede te danken aan ons actieve stichtingsbestuur, dat bestaat uit 7 personen, die eens in de twee maanden bij elkaar komen om de lopende zaken te bespreken. Door ieders eigen vakbekwaamheid hebben we veel kennis in huis, die voor de molen van belang kan zijn. Onze voorzitter is wethouder van de gemeente Warnsveld. Drie familieleden uit de aloude molenaarsfamilie Nijendijk beheren het secretariaat en het penningmeesterschap. We hebben een veehouder uit de omgeving van de molen en een aannemer uit het dorp. Zelf ben ik de molenaar. Dankzij donateurs, de volle draaipremie en giften van bezoekers kunnen we ieder jaar weer met een batig saldo afsluiten. Vanzelfsprekend maken wij ieder jaar gebruik van de beschikbare subsidiegelden, waardoor, zoals ik schreef, de molen in prima conditie verkeert. De landschappelijke waarde van de molen is groot en veel bezoekers, die vooral in de zomer de Achterhoek bezoeken, komen even aanlopen. Drie dagen in de week ben ik op de molen en ik spreek veel mensen uit alle delen van het land, maar ook uit het buitenland. Het is plezierig te merken, hoe enthousiast en aandachtig mensen dan naar jouw verhaal en uitleg luisteren. Als je dan ook kunt laten zien, hoe een windmolen graan maalt, dan is succes helemaal verzekerd. Met dit korte verhaal wil ik jullie laten weten, dat hier alles prima verloopt en laten we hopen dat dat zo blijft.

Aansluitend mijn 'recept' van het smeervet, zoals ik dat al jaren gebruik n.a.v. de brijdrage "Molen of machinekamer" in Gildebrief 00/4 van december 2000.

Smeervet

Enkele collega's uit mijn omgeving gebruiken mijn recept om hals, penlager en kruiwerk (overring/keerneuten) te smeren en zijn er zeer tevreden over.

Vraag de slager om 15 kg reuzel en 5 kg aangewassen rundvet (aangewassen rundvet is het vet, dat de slager van het rundvet afsnijdt, omdat de meeste consumenten dat niet believen) en vraag, of hij dat even voor je door de gehaktmolen wil draaien. Smelt dit mengsel in een ruime braadpan en roer zo af en toe, zodat de kanen niet aan de bodem vastbakken. Niet te veel vet ineens in de pan doen, want het volume van het vet neemt in eerste instantie toe vanwege het vocht, dat vrij komt en eerst moet verdampen. Al roerende zie je de kanen langzaam bruin worden.

Zijn ze zo bruin als b.v. een kroket, dan is dat een teken, dat de kanen droog zijn en het vet zich heeft afgescheiden. Na afkoeling giet je het vet door een zeef in een afsluitbare emmer (een plastic emmer gaat van te heet vet smelten!) en je hebt mooi schoon smeervet. Als men het vet samenstelt uit 3 delen reuzel en 1 deel aangewassen rundvet, heeft men zowel in de zomer als in de winter een bruikbaar vet. Een afsluitbare emmer is nodig, omdat daglicht vet sneller ranzig doet worden. Let op: laat de kanen bij het smelten niet zwart verbranden, want dat tast de kwaliteit en de houdbaarheid van het vet aan. In een afgesloten emmer op een donkere plaats blijft het vet langdurig goed. Ik beheer nu ruim 12 jaar de Warkense Molen en de molen maakt ieder jaar rond de 250.000 omwentelingen, dus er moet regelmatig worden gesmeerd. Op hals en pen zie ik altijd een mooie film van smeervet. Smeer matig, maar wel regelmatig. Het neutenkruiwerk in mijn molen blijft langer schoon evenals de hals en de pen.

Aloys Melenhorst
molenaar Warkense Molen
Warnsveld, tel. 0575-520297

Korte berichten, oproepen, aanbiedingen

Nico van Neerven overleden

In Oss is op 11 januari jl. Nico van Neerven overleden. Hij was zeilmaker van beroep en maakte dus ook molenzeilen. Zijn bedrijf zal worden voortgezet door een van zijn zonen. Wij ontvingen een kopie van de rouwkaart. De tekst daarvan begint met het volgende gedicht:

Je was geen man van weinig woorden
En duidelijk herkenbaar voor degenen die bij je hoorden
Een man, vader en opa waar je op kon bouwen
met een woord waarop je kon vertrouwen
Achter je ligt een leven van werken en plicht
en juist dàt bepaalde in alles jouw gezicht
Zo bescheiden als je hebt geleefd
zo bescheiden ben je gestorven

Moge hij rusten in vrede. Wij wensen zijn familie sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Nieuw adres "De Hollandsche Molen"

Het kantoor van "De Hollandsche Molen", vereniging tot behoud van molens in Nederland, is met ingang van 1 januari 2001 gevestigd op het adres

Zeeburgerdijk 139
1095 AA Amsterdam

Het telefoonnr. blijft:	020-6238703
Het faxnr. blijft:	020-6383319
Het e-mailadres blijft:	dhm@molens.nl
Het internetadres blijft:	www.molens.nl

Op hetzelfde adres zijn tevens gevestigd: de Stichting Molendocumentatie (SMD), het Fonds Aankopen en Onderhoud Molens (FAOM) en de Koningsspil BV.

Activiteitenagenda Gild Fryske Mounders (afd. Friesland

6 april	Ledenvergadering in Akkrum
7 april	(Leerlingen)excursie
21 april	Friese molenaars- en donateursdag
12 mei	Nat. Molendag en Land. Fietsdag
8 september	Derde Friese Molendag
2 november	Ledenvergadering in Akkrum
eind november	Filmavond

Geurt van de Weg

Programma Oost-Groninger Molendagen 2001

za 5 mei	Molens Weddermarke en Wedderveer
za 12 mei	Nationale Molendag
za 19 mei	Molens in Winschoten
do 24 mei (Hemelvaartsdag)	*De Noordstar* in Noordbroek
zo 27 mei	Molen Ganzedijk (Finsterwolde)
za 2 juni	Molens Weddermarke en Wedderveer
za 2 juni	*De Noordstar* in Noordbroek en *De Korenbloem* in Vriescheloo
za 16 juni	Vestingmolen Bourtange en de *Jonge Jan* in Uithuizen
za 23 juni	*De Onrust* in Oude Pekela
za 30 juni	*De Dellen* in Nieuw-Scheemda
zo 1 juli	De *Westerse Molen* in Nieuw-Scheemda
za 7 juli	Molens Weddermarke en Wedderveer
za 14 juli	*De Noordstar* in Noordbroek en *De Korenbloem* in Vriescheloo
za 21 juli	De *Jonge Jan* in Uithuizen en de molens in Winschoten
zo 29 juli	Molen in Ganzedijk (Finsterwolde)
za 4 augustus	Molens Weddermarke en Wedderveer
za 11 augustus	*De Noordstar* in Noordbroek en *De Korenbloem* in Vriescheloo
za 18 augustus	Vestingmolen *Bourtange* en De *Jonge Jan* in Uithuizen
za 25 augustus	*De Onrust* in Oude Pekela
za 1 sept.	Molens Weddermarke en Wedderveer
za 8 sept.	Nationale Monumentendag
za 15 sept.	*De Dellen* in Nieuw-Scheemda
zo 16 sept.	De *Westerse Molen* in Nieuw-Scheemda
za 22 sept.	Molens in Winschoten
zo 30 sept.	Molen in Ganzedijk (Finsterwolde)

De hierboven genoemde molens zijn geopend van 13.00 - 16.00 uur. Inlichtingen:
H. Bossen
Wollinghuizerweg 152
9541 AV Vlagtwedde
tel. 0599-313128

Rectificatie

In het artikel "Het toepassen van moderne materialen, technieken en constructies in molens" in Gildebrief 00/4 van 15 december 2000 staat tweemaal dezelfde fout, die evenals andere fouten is te wijten aan het feit, dat de redactie een ander tekstverwerkingspakket gebruikt dan de drukker. In dat artikel komt tweemaal het getal 11,5 voor. Dit had 1,5 moeten zijn. De redactie had dit getal aangeboden als $1^{1}/_{2}$. In de drukproeven was dit terecht gekomen als 11/2. Ter vermijding van deze fout had de redactie de drukker gevraagd er dan maar 1,5 van te maken. Helaas, het werd 11,5, waarvoor onze excuses.

Jong ondernemersinitiatief: molenzeilenmakerij

Sinds 1 januari 2001 is Marc Crins gestart met zijn molenzeilenmakerij. Marc is woonachtig in Reuver, gemeente Beesel, en al vele jaren enthousiast voor alles, dat met molens te maken heeft. Toen korenmolen *De Grauwe Beer* in Beesel eind 1983 opnieuw in gebruik werd genomen, was hij iedere zaterdag present. Later volgde hij met veel enthousiasme de opleiding tot vrijwillig molenaar. Sinds april 1999 mag hij zich geslaagd vrijwillig molenaar noemen.

Sindsdien is hij regelmatig zowel in Kessel als in Beesel zelfstandig als molenaar actief en het liefst zou hij als beroepsmolenaar verder willen. Hoewel Marc zijn studie aan de Middelbaar Agrarische School heeft afgerond, kan hij in die branche niet echt zijn draai vinden. Toen dan ook in het voorjaar van 2000 op de standerdmolen in Kessel vier nieuwe molenzeilen werden afgeleverd, werd hem al snel duidelijk, dat het vervaardigen van molenzeilen wel eens zijn beroep zou kunnen worden.

De vestingmolen van Bourtange

Marc: "Toen ben ik me gaan verdiepen in de kneepjes van het zeilenmaken. Het gaat tenslotte niet alleen om bepaalde vaardigheden (het naaien van zeildoek, het splitsen van touwwerk e.d.), maar het is ook handig, als je de weg weet naar de leveranciers van zeildoek, touwen, garens e.d. Kennis van de diverse soorten doek en alle overige bij het maken van een zeil benodigde spullen is noodzakelijk om een kwalitatief goed product te kunnen maken."

Marc ziet zijn toekomst als molenzeilmaker met vertrouwen tegemoet. Door persoonlijk ter plaatse te gaan opmeten en de zeilen ook weer persoonlijk af te leveren wil hij optimale service verlenen. Het spreekt overigens voor zich, dat men behalve voor nieuwe zeilen bij hem ook terecht kan voor zeilreparaties.

Voor meer informatie kunt u u wenden tot:
Marc Crins Molenzeilen
Paardebloemstraat 28
5953 GV Reuver
tel. 077-4748033 of 06-20949805
Fax 077-4748034

Op Molenpad in.....

Een half jaar na de vorige twee deeltjes (A5-formaat) in de reeks Op Molenpad in..... zijn er al weer drie nieuwe uitgekomen: Op Molenpad in **Zeeland-Zuid** , Op Molenpad in **Brabant-West** en Op Molenpad in het **Gelders Rivierengebied.** Schrijver is de historicus/journalist drs. Hans Ouweneel, ooit vrijwillig molenaar.

Het deeltje over Zeeland-Zuid beschrijft de molens op Noord- en Zuid-Beveland en die in Zeeuws-Vlaanderen. Daarmee zijn alle Zeeuwse molens beschreven (de overige kwamen aan de orde in Op Molenpad in Zeeland-Noord; zie bespreking in Gildebrief 00/3 van 15 september 2000). Het deeltje over Brabant-West beschrijft 26 molens in West-Brabant en 14 in het Land van Heusden en Altena. Het deeltje over het Gelders rivierengebied behandelt 45 Gelderse molens in het rivierengebied tussen Maas, Waal, Lek, Nederrijn en Linge.

De opzet van de boekjes is identiek aan die van de boekjes, welke we al eerder hebben besproken, dus daarop gaan we hier niet verder in.

De boekjes zijn uitgegeven door Hanova Media Productions en resp. gecodeerd als ISBN 90-804193-6-2 (Zeeland-Zuid), ISBN 90-804193-8-9 (West-Brabant) en ISBN 90-804193-7-0 (Gelders Rivierengebied). Ze zijn verkrijgbaar bij de regionale VVV-kantoren, boekhandels en horecabedrijven met een A4-raamposter van de omslag. Men kan de boekjes ook bestellen bij de uitgever door overmaking van *f* 20,= per stuk op postgiro 6966832 ten name van Hanova Media Productions te Noordhoek onder vermelding van de titel van het door u gewenste deeltje.

Ondergang *De Oude Knegt* in Akersloot

Waarschijnlijk weet u het al uit andere bronnen, maar het vuurwerk tijdens de jaarwisseling heeft in het Noord-Hollandse Akersloot het eerste molenslachtoffer van het nieuwe millennium geëist. Deze foto van Bart Dooren toont de droeve resten.....

Hygiënecode voor windmolens, watermolens en ambachtelijke maalderijen, malend voor menselijke consumptie

Eén map, bedoeld voor op de molen, met daarin: de code, een handleiding bij de code en ruimte voor de administratieve verplichtingen, welke voortkomen uit het werken volgens de code.

Een code voor alle windmolens, watermolens en ambachtelijke maalderijen, waar graan wordt vermalen voor menselijke consumptie, hetzij door directe verkoop, hetzij door verkoop aan bakkerijen. Uitgegeven door het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG) en het Gilde van Vrijwillige molenaars (GVM).

Industriële molens hebben aan het begin gestaan van de industriële revolutie in Nederland en poldermolens hebben een groot deel van Nederland geschapen. In de tijd, dat windkracht en waterkracht de enige energiebronnen waren, waren molens van levensbelang. Enerzijds speelden zij een grote rol bij de voedselvoorziening van de bevolking, anderzijds hielden zij het land droog. Na de komst van de energiebronnen stoom en elektriciteit nam het belang van de molens snel af. Nu spelen molens nog slechts een marginale rol bij de voedselvoorziening en de handhaving van het waterpeil.

Er is echter altijd een groep mensen gebleven met liefde voor molens. Dankzij hen staat Nederland bekend als molenland. En terecht, er is geen land ter wereld, waar nog zoveel molens draaien.

Op een aantal van de nog overgebleven 1000 molens vermaalt men nog graan om er brood van te bakken. De molenaars proberen zo een eeuwenoud ambacht in leven te houden. De molens, waarin dit gebeurt, zijn vaak al meer dan een eeuw oud. Een klein aantal van de nu nog malende molens is gebouwd in de 17e eeuw, een flink deel in de 18e eeuw en een ander deel in de 19e eeuw. De oudste nog steeds malende molen stamt uit 1712; een van de jongste uit 1992.

De eisen ten aanzien van de hygiëne, die aan molens werden gesteld, zijn in de loop van de eeuwen niet wezenlijk veranderd. Van de molenaar verwachtte men altijd al, dat hij een product afleverde, waarvan men een brood kon bakken zonder er ziek van te worden. In essentie is dat ook het doel van deze hygiënecode: de vervaardiging van een product, dat de 'voedselveiligheid' niet in gevaar brengt. Het enig wezenlijke verschil met vroeger is, dat men nu (op papier) heeft vastgelegd, hoe men op een redelijke wijze een veilig product kan maken en dat men verslag doet van een aantal belangrijke facetten van het productieproces.

Molens en ambachtelijke maalderijen zullen nooit 'fabrieken-met-roestvrijstalen-apparatuur-en-betegelde-wanden' worden. Het is inherent aan molens en ambachtelijke maalderijen, dat ze dat alleen kunnen worden, als men hun unieke karakter teniet doet. Gezien de betekenis van onze molens als Nederlands

cultureel erfgoed, moeten we dit ten allen tijde voorkomen. Het betekent echter niet, dat we ons daarachter kunnen verschuilen om onze molens niet te hoeven aanpassen aan de eisen van de huidige tijd. Molens en maalderijen verdienen hoogstens enige consideratie, omdat het nu eenmaal molens en maalderijen zijn.

Woorden van Herman Schippers, voorzitter van het Ambachtelijke Korenmolenaarsgilde. Hij en John van Ham zijn de schrijvers van de code. Bij het schrijven ervan hebben zij veel steun ontvangen van Ing. Martin S. Liefhebber van het Nederlands Bakkerij Centrum en van drs. J.T. Jansen van de Keuringsdienst van Waren.

De "hygiënecode voor windmolens, watermolens en ambachtelijke maalderijen, malend voor menselijke consumptie", is een middel om ook in de toekomst de molens te behouden, zodat ze kunnen doen, waarvoor ze zijn gebouwd: het op een aan de eisen van deze tijd aangepaste manier van het vermalen van graan, waarmee men brood kan bakken.

Bij het bestuur heeft zich al een groot aantal mensen aangemeld voor deze code; zij, die dat nog niet deden, kunnen dat alsnog doen. Deze mensen zullen persoonlijk worden benaderd, als de code kan worden 'uitgeleverd'. De naam van de 'eigenaar' van de code zal bij het bestuur bekend blijven, zodat hij kan worden geïnformeerd over de aanpassingen en ontwikkelingen. Het mag duidelijk zijn, dat deze informatie niet beschikbaar is voor de inspecteurs van de Keuringsdienst van Waren.

Wat te doen, als u de hygiënecode hebt ontvangen? De handleiding erbij probeert u er aan de hand van een aantal vragen doorheen te loodsen, zodat u in de toekomst volgens deze code kunt werken. Gebruikt u de hygiënecode, dan voldoet u aan de wettelijke verplichtingen met betrekking tot het op een verantwoorde wijze produceren van meel e.d. voor menselijke consumptie. Na de toetsing door het 'Regulier Overleg Warenwet' is deze hygiënecode goedgekeurd door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Daarmee verliest de code zijn vrijblijvendheid!

Iedere molenaar, die maalt voor de bakker of de consument, moet werken volgens deze code of een eigen HACCP-plan. De inspecteur van de Keuringsdienst van Waren zal hierop toezien. Realiseer u dan ook, dat als er maar een paar molenaars zijn, die een loopje nemen met de code, zij het kunnen verprutsen voor de hele groep van ambachtelijke vrijwillige of vakmolenaars. En denk erom: deze code ontslaat u niet van productaansprakelijkheid!

Hein Steinz

Zeilmakerij van Neerven bv

opgericht 1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR IN NEDERLAND,BELGIE EN DUITSLAND IN KATOEN,WK77 EN MARLON BOLUS ROOD

D.van Erpstraat 1
5341 AK OSS Nederland
Telefoon 0412-624028
Telefax 0412-627973

Sinds 1925

Van Zadelsteen tot Zetelkruier - deel II

Boekbespreking door Peter de Moes

Boek 2 van de trilogie *"Van zAdelsteen tot Zetelkruier"*, door Paul Bauters, is uit. Op 2 februari jl. werd het in het provinciehuis te Gent aan de pers gepresenteerd door Jean-Pierre van der Meiren, gedeputeerde van de provincie Oost-Vlaanderen. Het bestuur van Oost-Vlaanderen, dat de trilogie uitgeeft, is zich volledig bewust van haar historisch-culturele taak om het nog resterende molenbezit te helpen inventariseren, te beschermen en te bestuderen. Immers, de allereerste (standerd)molens in de lage landen stonden in het Graafschap Vlaanderen, dat zich destijds tot ver in Noord-Frankrijk uitstrekte.

In Paul Bauters vond men een eminent molinoloog, molenaar en moleneigenaar, die alle (tot op heden!) verzamelde kennis over met name Vlaamse molens bijeen zou kunnen brengen. Dat Bauters het zich hiermee niet gemakkelijk heeft gemaakt, kon men al lezen in boek 1, met als ondertitel "2000 jaar molens in Vlaanderen". Daarin beschreef hij de geschiedenis van de handmolens, de watermolens en de windmolens en die van het malen met spierkracht, waterkracht en windkracht. Een schitterend boek qua vorm en inhoud.

Boek 2 doet daarvoor niet onder! De drukkerij, Emka in Kruibeke, nam boek 1 als voorbeeld en paste dezelfde vormgeving toe met kleurbanen, achtergrondtekeningen, bijschriften in kleurvlakken, enz. Het geheel even ruim opgezet met zwaar papier en lettertype "Times".

Boek 2 draagt als ondertitel *"Bouw en werking van de molens met natuurlijke drijfkracht rond 1850 en in de natijd"*.

In die tijd had de evolutie van de molens haar hoogtepunt bereikt en Bauters beschrijft tot in details de inrichting van de diverse soorten watergedreven koren-, olie-, zaag- en papiermolens, het staande en gaande werk van standerdmolens en bovenkruiers. Het gevlucht krijgt extra aandacht: de zeeg en de schoot, de negatieve hekstand bij de enden, waarom een molenwiek draait, waarom het kruis achteroverhelt, in Vlaanderen toegepaste wieksystemen, het haspelkruis en de onvermijdelijke, maar niet te beantwoorden vraag: waarom draait het linksom.....?

Verder behandelt Bauters de maalstenen, de scherpsels en de uitrusting van een maalkoppel. Tegen het eind komen de standerd-oliemolen, de bovenkruier-oliemolen, de poldermolen en de pelmolen nog aan bod. Tussen twee haakjes: Den Antel moet zijn Den Andel (pag. 339). Het laatste hoofdstuk handelt over het werken met een rechtmast. Een woordenlijst en een uitgebreide literatuurlijst sluiten het boek af.

Voor de inrichting van de bovenkruier-zaagmolen verwijst Bauters naar die van de water-zaagmolen, voor de paltrok naar boek 1.

Boek 2 (367 pagina's) is dikker dan boek 1 (288 pagina's). Bauters hoefde zich niet te beperken, het bestuur van Oost-Vlaanderen gaf hem de vrije hand. Het boek is dan ook uitbundig geïllustreerd met 160 kleurenfoto's, 122 zwart-witfoto's en meer dan 100 tekeningen, waarvan Gerrit Pouw er ruim 70 voor zijn rekening nam. De samenwerking tussen een Vlaamse schrijver en een Nederlandse tekenaar leidde hier tot een harmonisch resultaat! Pouw's wijze van illustreren is ons welbekend, het hout in zijn tekeningen "leeft". Jammer, dat men enkele van zijn grote exemplaren, die hij gewoonlijk op A3-, of op A2-formaat vervaardigt, te veel naar de afmeting van het boek moest verkleinen. Daardoor lopen ze hier en daar wat dicht, waardoor men details moeilijk kan onderscheiden. Had men deze tekeningen, bijv. die op de pagina's 84, 86, 183, 240, 314 en 315 op (dunne) uitklapbladen afgedrukt, bijv. op dezelfde manier als in Luc de Vlieger's boek "De Molens in West-Vlaanderen", dan waren ze meer tot hun recht gekomen.

Enkele andere tekeningen (pagina's 335, 346, 347) had men wellicht wat vetter kunnen afdrukken. En de originelen van Jan Bauwens (pagina's 86, 157 en 183 staan in Bauters' boek "Eeuwen onder wind en wolken".

Corrigeren is monnikenwerk. Zelden haalt men alle verschrijvingen uit een tekst (de redactieleden van de Gildebrief weten daar alles van). Mijn oog viel toevallig op de nummering op de pagina's 84 en 86, die niet overal overeenkomt met de bijschriften. En computers zijn meesters in het verkeerd plaatsen van afbreekstreepjes. Van kaprollen maakte de computer ka-prollen (pagina 183) een woord zonder betekenis, althans in Nederland...

Tot slot: Bauters sluit de torsietheorie niet uit (een reden waarom molens linksom zouden draaien (pagina 211 en volg.). Op pagina 123 rekent hij voor, dat er een kracht van 50,24 (!) ton nodig is om een gezonde standerd van 80 cm diameter te breken. Dat lukt de zwaarste orkaan nog niet, die in kracht niet verder komt dan ca. 8,5 ton.....

Men kan zich dan afvragen, hoeveel ton men moet aanwenden om een houten bovenas uit elkaar te torderen. Minder, maar hoeveel? Met hoeveel ton vangkracht vangt men doorgaans zijn molen? Weinig? Hoe hard moet men vangen om de bovenas te splijten? Of breekt er eerst iets anders? Splijt een bovenas met (rechtse) draaigroei minder snel dan een rechte? En hoeveel torsie verdraagt een gietijzeren askop? Meer dan een houten? Vragen, vragen..... Is er een deskundige onder de lezers?

Op sommige vragen is het erg moeilijk antwoorden. Uit het nieuwe standaardwerk "Van zAdelsteen tot Zetelkruier" kan men veel leren. Maar vragen blijven er altijd over. Gelukkig maar, anders waren we uitgediscussieerd!

Hoe te bestellen?

U kunt het boek bestellen door overmaking van *f* 125,= (incl. porto) op bankrekening 554445050 (ABN/AMRO) t.n.v. G.J. Pouw, Zwarteweg 70 te Naarden, onder vermelding van "Boek Bauters deel II"

Wie nog niet in het bezit is van het eerste deel, heeft de mogelijkheid dit alsnog te bestellen. U kunt dat doen door nog eens *f* 110,= extra op bovengenoemde rekening over te maken, onder vermelding van Boek Bauters delen I & II. Beide boeken worden u dan gelijktijdig toegezonden.

Gerrit Pouw neemt overigens enkele tientallen exemplaren mee naar de jaarvergadering van het Gilde in Arnhem op 7 april a.s.

Jaarverslag afdeling Gelderland

In Gelderland lopen vele personen met een tik van de molen rond. Ruim tweehonderd van hen zijn op gezette tijden, sommigen bijna dagelijks, en velen wekelijks, druk bezig met het draaien op 'hun' molen. Op deze wijze werken ze aan het behoud van onze Hollandse molens. Om er voor te zorgen dat deze gezonde vorm van molengekte ook in de toekomst nog in ruime mate aanwezig zal zijn verzorgt het Gilde van Vrijwillige Molenaars ondersteund door de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen, in Gelderland, de opleiding tot vrijwillig molenaar.

Het afdelingsbestuur

Om een en ander in goede banen te leiden werkt het Gilde met provinciale afdelingsbesturen. Het bestuur in Gelderland bestaat uit de volgende molengekken. Eep Top neemt al jaren de theorie-avonden en de organisatie van de examens op zich. Petro van Doorne heeft de verantwoordelijkheid over het secretariaat. Jan Simon houdt de penningen in de gaten, terwijl Mart Peerlings zijn best doet voor de biotoop om de molens in de wind te houden. Dirk-Jan Abelskamp zwaait met de voorzittershamer en houdt de ledenadministratie bij.

Ledenbestand

In 2000 werden er 17 personen zodanig geïnfecteerd met de molengekte, dat ze de uitdaging van de opleiding aangingen. Als gevolg daarvan was het ledenbestand aan het eind van het jaar als volgt opgebouwd. In opleiding zijn 95 leden. Voor de instructies zorgen 3 instructeurs-vakmolenaars en een deel van de 102 geslaagde vrijwillige molenaars. Ook vinden we 2 geslaagde leden met het getuigschrift voor watergedreven molens in ons bestand. Behalve dat zijn er nog eens 30 niet meer actieve geslaagde leden. Om de leden op de hoogte te houden van de activiteiten van de afdeling is er in januari en augustus een "Bonkelaar" verstuurd.

Toelatingsexamens en landelijke examens

Diegenen, die het echt ernstig te pakken hebben, trachten in het bezit te komen van het certificaat geslaagd vrijwillig molenaar. Daarvoor dient men eerst op 'consult' te komen bij het afdelingsbestuur om het toelatingsexamen af te leggen. Hiervoor dienden de volgende molens als 'onderzoeklocaties': op 29 januari in Warnsveld: molen *Nooitgedacht*, een week later in Culemborg: molen *De Hoop* en op 1 juli de *Walderveense Molen* in Walderveen. Op deze toelatingsexamens slaagden 6 van de 9 kandidaten. De landelijke examens worden afgenomen door de examencommissie van de vereniging "De Hollandsche Molen". In totaal 10 examenkandidaten, van wie er twee herexamen deden, toonden hun kunnen in o.a. Valburg, Vilsteren en Ede. Uiteindelijk leverde dit 9 geslaagde vrijwillige molenaars op.

Theorie-avonden, bijeenkomst geslaagden en bijeenkomst instructeurs

Iedere derde woensdag van de maand, met uitzondering van die in juli en augustus kon men in Arnhem, in de "Paardenstal" naast molen *De Kroon* terecht voor een injectie molenkennis. Gemiddeld 30 leergierige leerlingen en molenaars lieten zich door Eep Top meenemen langs diverse molens en molenonderdelen. Hij gaf de theorie aan de hand van de exameneisen met behulp van dia's.

De jaarlijkse voorjaarsbijeenkomst stond dit jaar geheel in het teken van de molenbiotoop. Op 4 april, in Twello, kwamen vele vrijwillig molenaars, leerlingen, en moleneigenaren naar de avond, waarop de afdeling Gelderland van het Gilde en de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen hun gezamenlijke helpdesk voor biotoopproblemen presenteerden. Jan Simon en Mart Peerlings zitten namens het afdelingsbestuur in deze helpdesk. Doel van de helpdesk is het ondersteunen van molenaars en eigenaren bij de strijd tegen een verslechterende biotoop. Een kleine groep instructeurs en gastgevende molenaars kwam op 6 november naar Arnhem voor de bijeenkomst van en voor instructeurs. Op de avond werd onder meer gepraat over de opleiding en over de hygiënecode voor korenmolens. Aan de hand van een serie dia's vertelde de heer Abelskamp senior zijn ervaringen over het opstellen en gangbaar maken van een nieuw koppel molenstenen.

Excursies

Tijdens de voorjaarsexcursie van zaterdag 25 maart bezochten ruim 40 leden enkel prachtige molens in de provincie Zuid-Holland. In dit waterrijke gebied deden ze natuurlijk vooral poldermolens aan, zoals die van de molenviergang van Zevenhuizen, *De Vlieger* in Voorburg en *De Groeneveldse poldermolen* te Schipluiden. Ook de wipkorenmolen *Nieuw Leven* in Hazerswoude en de houtzager *De Salamander* in Leidschendam waren in deze tocht opgenomen. Al met al een leerzame dag. Op 30 september, bij de najaarsexcursie kwam er waarachtig een ware touringcar aan te pas om de geïnfecteerden met het molenvirus mee te nemen naar onze Belgische zuiderburen. Ook daar treft men fantastische molenbouwwerken aan. Deze excursie bracht ons bij molens net over de Brabantse grens. Zo werden de ronde stenen stellingkorenmolen *Napoleonsmolen* in Hamont-Achel, de standerdmolens: *Sytermolen* in Eksel, Molen *In het Veld* te Geel en de *Prinskensmolen* in Meerhout bezocht. Tevens bezochten we de watergedreven koren-oliemolen van Balen en de achtkante *Toremansmolen* van Arendonk. Een geslaagde buitenlandse millenniumexcursie.

Dirk-Jan Abelskamp

De Maasmolen te Nederasselt

Bliksemafleidercontrole in het jaar 2000

Ook in het afgelopen jaar zijn onze bliksemafleidercontroleurs weer op pad geweest om afleiderinstallaties te controleren. Er waren dit jaar aanvragen voor 56 molens! Een opvallend groot aantal, mede omdat enkele molenstichtingen hun totale molenbezit voor controle opgaven.

De aanvragen kwamen, gerangschikt naar provincie, uit: Groningen (13), Friesland (1), Drente (2), Overijssel (1), Gelderland (11), Utrecht (1), Noord-Holland (24), Zuid-Holland (1) en Brabant (2). Geen aanvrage uit Zeeland en Limburg dus.

Van de in totaal 56 aanvragen werden er 43 afgehandeld; 11 aanvragen staan nog open. Ze zullen zo spoedig mogelijk worden gehonoreerd. Twee aanvragen vervielen: één, omdat de installatie net was vernieuwd, de andere vanwege het feit, dat sinds het vorige bezoek van de controleur de aanbevelingen niet waren opgevolgd en niets was gewijzigd. Een tweede bezoek is dan zinloos en kost alleen maar onnodig tijd en geld. De betreffende molenaar heeft door deze handelwijze echter wel een onverantwoord risico genomen.

Inmiddels zijn er in januari al weer vier aanvragen voor controles binnengekomen.

De controleurs stelden de volgende voornaamste gebreken vast:
- slechte aansluiting van brugjes op de roeden (14x)
- slechte laskabel tussen roede en ringleiding (9x)
- slechte doorverbinding tussen roeden onderling en tussen roeden op as (7x)
- slechte klemmen op laskabel (8x)
- te hoge aardingsweerstand (5x)

Deze gebreken leveren beslist gevaar op bij inslag van de bliksem op de molen. Verder adviseerden de controleurs 14 maal tot het aanbrengen van ontspanningsgeleiders en 27 maal tot het aanbrengen van een potentiaalvereffening. De controles blijken dus allerminst voor niets te zijn!

In de regio Noord bleven aanvragen liggen, omdat de controleur daar de meeste aanvragen kreeg, terwijl hij op zijn werk bovendien andere, meer tijd eisende nieuwe werkzaamheden kreeg toebedeeld. Hij zal de betreffende aanvragen in 2001 in behandeling nemen.

We hebben naarstig gezocht naar een tweede controleur voor de (grote) regio Noord. Het is echter moeilijk iemand te vinden, die gelijktijdig zowel de vereiste deskundigheid bezit, als de bereidheid vrije tijd op te offeren voor deze controles. Het lijkt er echter op, dat onze pogingen toch vrucht hebben afgeworpen, zodat we in 2001 over de gewenste mankracht kunnen beschikken.

Tenslotte nog enige uitleg over het doel en de uitvoering van de controle. Doel is een onafhankelijke en deskundige controle van bliksemafleiderinstallaties op molens volgens de eisen van de Norm NEN-1014. Installateurs controleren (tegen een bepaalde prijs) ook, maar de ervaring heeft geleerd, dat zij de NEN-norm soms niet geheel volgen. Zij 'vergeten' nogal eens de extra eisen, waaraan een bliksemafleiderinstallatie van een molen moet voldoen. De Gildecontrole daarentegen geschiedt wel geheel volgens Norm NEN-1014 en is voor Gildeleden bovendien gratis. De te controleren molen moet wel worden bemalen door een Gildelid.

De controleurs werken in drie regio's (Noord, Midden en Zuid). Ze hebben specialistische kennis en apparatuur en maken van de controle een rapport met hun bevindingen en aanbevelingen. Dit rapport heeft helaas geen juridische waarde bij eventuele schadeclaims. Vandaar ons advies om eenmaal per vier jaar een controle te laten verrichten door een installateur en halverwege die periode een Gildecontrole aan te vragen. Uw installatie wordt dan eens per twee jaar gecontroleerd en u krijgt eens per vier jaar een rapport met een sluitende juridische waarde.

Onze controleurs voeren geen reparaties uit. Dat kost hun te veel tijd. Bovendien is het niet de bedoeling, dat zij de installatiebedrijven werk afsnoepen.

Gang van zaken bij keuringsaanvraag en controle

De aanvrager dient lid te zijn van het GVM en vraagt de keuring aan via het hieronder opgenomen aanvraagformulier, waarop alle gegevens moeten worden ingevuld. Vooral het adres en het telefoonnummer van de molenaar zijn van belang. De aanvraag moet *schriftelijk* worden ingediend en opgestuurd naar de coördinator:

D.J. Abelskamp
Laan 1940-1945 no. 2
7231 GL Warnsveld

Hij zendt de aanvraag naar de betreffende regiocontroleur. Ter besparing van tijd en 'kilometerkosten' van de controleur raden wij u aan met uw collega-vrijwilligers van 'buurmolens' te overleggen, of ook zij een controle willen aanvragen, zodat de controleur meer controles op één dag in dezelfde regio kan verrichten.

Afspraak controledatum

De controleur maakt telefonisch een afspraak met de molenaar voor een datum en het tijdstip van de controle. De vrijwilliger dient dan op de molen aanwezig te zijn, omdat het gevlucht tijdens de controle een aantal malen rond moet draaien.

Verzending meetrapport

De controleur stuurt zijn rapport aan de coördinator. Die vermenigvuldigt het en stuurt afschriften ervan naar de moleneigenaar, naar de molenaar en naar vereniging De Hollandsche Molen. Eén afschrift blijft in het archief.

Maak gebruik van deze gratis service van het Gilde aan u als leden. Iedere schade of erger door blikseminslag is **onnodig** en kan door goed onderhoud van de installatie worden voorkomen.

Aanvraagformulier

Ondergetekende:.....
Naam:.....
Adres:.....
Postcode en Woonplaats:.....
Telefoon:.....
vraagt hiermede een bezoek aan voor het controleren van de bliksemafleiderinstallatie van de molen:
Naam:.....
Adres:.....
Standplaats:.....
De molen is eigendom van:
Naam:.....
Adres:.....
Postcode en Woonplaats:.....
Nader bericht van de regiocontroleur wordt afgewacht.
Datum:..... Ondertekening:.....

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd. Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk. Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken. Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters. Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel. U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar: **Wilhelmina Textieldiensten b.v., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.**

wilhelmina
zorg voor uw zaak

Wilhelmina Textieldiensten b.v., Postbus 200, 5700 AE Helmond,
Telefoon: 0492 598181, Fax 0492 526105.
Steunpunten in Apeldoorn, Roosendaal, Hoogeveen en Woerden

BON Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- o nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
- o het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

Over gelijkmatige slijtage van kammen en staven

Van J. Dekker uit Ridderkerk ontving de lesstofcommissie een interessant commentaar op een passage uit hoofdstuk 6 - Het gaande werk, pagina 59, paragraaf 6.5.0, onderaan de pagina onder punt 2, waar staat te lezen:

Gelijkmatige slijtage wordt alleen bereikt, als een kam van het ene wiel (even vaak) in aanraking komt met alle kammen of staven van het andere wiel. Dit betekent, dat de aantallen kammen van beide wielen niet op elkaar deelbaar mogen zijn. Zijn de aantallen wel op elkaar deelbaar, dan komt een kam van het ene wiel steeds weer in aanraking met dezelfde kam of staaf van het andere wiel, met als gevolg ongelijkmatige slijtage.

De heer Dekker toont in zijn hieronder weergegeven commentaar aan, dat er wat de aantallen kammen en/of staven van beide wielen betreft een andere voorwaarde is, waaraan die moeten voldoen om gelijkmatige slijtage werkelijk te doen plaatsvinden. We laten hem aan het woord:

Ik heb van mijn leermeester altijd geleerd, dat alleen het niet op elkaar deelbaar zijn van de kam/staaf-aantallen van beide wielen op zich geen garantie is voor het in aanraking komen van een kam van het ene wiel met **alle** kammen of staven van het andere wiel. Als je wilt, dat elke kam van het ene wiel (even vaak) in aanraking komt met alle staven of kammen van het andere wiel, mogen de kam/staaf-aantallen van beide wielen **geen gemeenschappelijke deler** hebben. Dat is ook te lezen in het boek "Molenwielen" van Anton Sipman, waarin op pagina 53 te lezen valt:

Om te voorkomen, dat dezelfde kammen op elkaar bleven ingrijpen, waardoor mogelijke gebreken van het kammenhout op den duur aanleiding gingen geven tot een vervroegde en verhoogde slijtage, moest de overbrengingsverhouding van de aantallen kammen in op elkaar werkende wielen een ondeelbare breuk vormen.

Om één en ander nog eens te verduidelijken heb ik een tabel bijgesloten (zie hiernaast) van een overbrenging van een bovenwiel met 63 kammen op een rondsel met 18 staven. 63 is niet deelbaar door 18, maar 63 en 18 hebben wel een gemeenschappelijke deler, namelijk 9. Met andere woorden: 63/18 is geen ondeelbare breuk.

Uit deze tabel zien we, dat staaf 1 achtereenvolgens alleen maar in aanraking komt met de kammen 1, 19, 37, 55, 10, 28 en 46: 7 stuks dus slechts.

Stel, we noemen het aantal kammen, dat geraakt wordt door een bepaalde staaf, n_1, dan kan n_1 worden bepaald met de volgende formule:

n_1 = [het aantal kammen van het grootste wiel] gedeeld door [de gemeenschappelijke deler]

In bovenstaand voorbeeld is n_1 dus gelijk aan 63/9 = 7, hetgeen we uit de tabel al hadden afgeleid.

Stel vervolgens, dat we het aantal staven, dat wordt geraakt door een bepaalde kam, n_2 noemen, dan kan n_2 worden gevonden met de volgende formule:

n_2 = [(aantal staven van het kleinste wiel) maal n_1] gedeeld door [het aantal kammen van het grootste wiel]

Kam	Staaf	Kam	Staaf	Kam	Staaf
1	1	43	7	22	13
2	2	44	8	23	14
3	3	45	9	24	15
4	4	46	10	25	16
5	5	47	11	26	17
6	6	48	12	27	18
7	7	49	13	28	1
8	8	50	14	29	2
9	9	51	15	30	3
10	10	52	16	31	4
11	11	53	17	32	5
12	12	54	18	33	6
13	13	55	1	34	7
14	14	56	2	35	8
15	15	57	3	36	9
16	16	58	4	37	10
17	17	59	5	38	11
18	18	60	6	39	12
19	1	61	7	40	13
20	2	62	8	41	14
21	3	63	9	42	15
22	4	1	10	43	16
23	5	2	11	44	17
24	6	3	12	45	18
25	7	4	13	46	1
26	8	5	14	47	2
27	9	6	15	48	3
28	10	7	16	49	4
29	11	8	17	50	5
30	12	9	18	51	6
31	13	10	1	52	7
32	14	11	2	53	8
33	15	12	3	54	9
34	16	13	4	55	10
35	17	14	5	56	11
36	18	15	6	57	12
37	1	16	7	58	13
38	2	17	8	59	14
39	3	18	9	60	15
40	4	19	10	61	16
41	5	20	11	62	17
42	6	21	12	63	18

De cyclus is voltooid en begint opnieuw

In bovenstaand voorbeeld is n_2 dus gelijk aan (18x7)/63 = 2. Ook dat kunnen we uit bovenstaande tabel afleiden: kam 1 bijvoorbeeld komt alleen maar in aanraking met de staven 1 en 10.

Opmerkingen van de redactie/lesstofcommissie:

Waarom voor n_2 niet eenvoudig de formule:

n_2 = [aantal staven van het kleinste wiel] gedeeld door [gemeenschappelijke deler]?

n_2 is dan gelijk aan 18/9 = 2, met dezelfde uitkomst als via de bovenstaande ingewikkelder formule.

Overigens moet in bovenstaande formules voor n_1 en n_2 [gemeenschappelijke deler] worden vervangen door [***grootste*** gemeenschappelijke deler]. Het getal 3 is in het gegeven voorbeeld (63 kammen, 18 staven) ook een gemeenschappelijke deler, maar invulling van dat getal in de formules leidt tot foutieve waarden voor n_1 en n_2.

Nieuws van *De Passiebloem* in Zwolle

Brandweeroefening

Naar aanleiding van diverse publicaties in de molenbladen, een lezing over het onderwerp en het uitkomen van een video over sprinklerinstallaties in molens besloten wij om de Zwolse brandweer voor een oefening uit te nodigen. Het was niet eenvoudig om de brandweer naar de molen te krijgen. Echter, na enig aandringen slaagden wij er toch in om met een 'opperhoofd' af te spreken op de molen. Eenmaal binnen werd hij enthousiast (gebeurt vaker bij mensen, die voor het eerst in een molen komen, nietwaar!?). "Dit is eigenlijk wel een heel geschikte locatie", zei ons opperhoofd en aldus geschiedde.....

Eerder hadden wij eens een bijna komische videofilm gezien van een oefening in Windesheim. Daar werd gebruik gemaakt van rookmachines om het zicht wat te beperken. Oftewel, je kon geen hand voor ogen zien. Als intermezzo in de film een fragment van een vastzittende brandweerwagen, heel instructief. Bij ons bleek het oefenen echter anders te gaan.

Om kwart over zeven arriveerden twee instructeurs met de nodige attributen. Allereerst werd een 'slachtoffer' op de lege zolder gedeponeerd. Op de stellingzolder werd een knetterkast geplaatst, die het geluid van de vuurhaard nabootste. Het spul werd gecompleteerd met een soort rode kerstboomverlichting. Klokslag half acht arriveerde de brandweerwagen. Buiten werd het eerste team voorzien van instructies: "De grote brand is uit, maar mogelijk zijn er binnen nog kleine brandjes. Waarschijnlijk ligt er ergens boven een gewonde en jullie moeten linksom verkennen naar de trap."

Twee geblinddoekte brandweermannen openden de buitendeur en strompelden naar binnen. Ze stampten flink om de betrouwbaarheid van de vloer te testen en ze zwabberden met een arm om de ruimte te verkennen. De voorste vertelde luidkeels, wat hij allemaal voelde, hetgeen de achterste dan weer bevestigde. Door de persluchtmaskers klonken hun stemmen nogal gedempt. "Hier links heb ik een soort kast (meterkast) en een losse kist met rotzooi (krat brandhout) en een laag muurtje (vuister). Dat muurtje is vast."

Als twee blinde mollen begonnen ze zich een weg te zoeken door de molen, voortgaand van vast punt naar vast punt. Als wilden zwaaiden ze om zich heen om de ruimte te verkennen. Af en toe riepen ze: "IS DAAR IEMAND?!!", om vervolgens muisstil te blijven staan luisteren. Soms greep de voorste man de hand van de achterste om iets aan te wijzen. Soms ook gingen ze 'cirkelen'. Eén hield zich dan ergens aan vast, terwijl de ander een grote cirkel beschreef om te ontdekken, of hij de trap kon vinden.

Wij bewogen ons ondertussen vrij door de molen, waarbij ons was verzocht om geen geluid te maken. Het leek een beetje op blindemannetje spelen bij brandend licht (tot een brandweerman tegen de schakelaar sloeg). Het duurde lang, voordat ze de trap vonden. De eerste ploeg had niet voldoende lucht meer om naar boven te gaan. Halverwege hun luchtvoorraad moesten ze terug om de verkregen informatie door te geven aan een volgende ploeg.

Het slachtoffer werd die avond niet gevonden; gelukkig was het maar een gevulde overall. Na de oefening hadden we natuurlijk voor koffie gezorgd en konden we even napraten met de brandweerlieden. Ze hadden het erg moeilijk gevonden, maar ook erg nuttig. Gezamenlijk besloten we, dat we in geval van brand zo snel mogelijk alarm moesten slaan en alle aanwezigen evacueren. Leerzaam was deze avond zeker. Gewonden, die eventueel boven in de molen liggen, hoeven zich geen illusies te maken.....

225-jarig bestaan

De Passiebloem staat dit jaar al weer 225 jaar aan de Vondelkade. In dat jaar werd hij daar ook opgebouwd. Het is dus niet zo, dat de molen in later jaren een voorganger heeft vervangen of vanuit de Zaanstreek daarheen is verplaatst, zoals door sommigen wordt aangenomen. Dit is uit recent archiefonderzoek gebleken. De voorbereidingen voor het feest zijn intussen begonnen.....

Raapolie nodig...?

Bel ons...

⇒ Wij produceren ambachtelijke koudgeslagen raapolie voor een doeltreffende smering van al uw taatspotten.

⇒ Wereldwijd stijgende olieprijzen? Doen wij niet aan mee.

⇒ Raapolie, betaalbaar en betrouwbaar.

⇒ Lees ook informatie XIX p. 10.

Pelmolen Ter Horst, Rijssen
tel. 0548-538237
Oliemolen de Passiebloem, Zwolle
tel. 038-4225533

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS
ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.
Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.
Verzamelinformatie - praktisch lesmateriaal

De leden in opleiding dienen dit pakket bij aanmelding aan te schaffen (niet inbegrepen in de contributie!)
De prijs bedraagt 35 Euro (ƒ 77,15).

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS
Informatie XXII - Bovenassen
Prijs: 6 Euro (ƒ 13,25 - incl. porto).

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom? Waarom helt de bovenas? De tonmolen.
Prijs: 6 Euro (ƒ 13,25 - incl. porto).

GRATIS UITGAVEN
- Statuten en Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Exameneisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt u contact opnemen met:

Gildeverzendingen
H.P.A. van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9
5018 EA Tilburg
tel. 013-5362100

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens
Ir. F. Stokhuyzen
Kopie op A4-formaat.
Prijs: 12 Euro (ƒ 26,50 - incl. porto).
Te bestellen bij de Gildeverzendingen

Opleiding Watermolenaar
Ing. J. den Besten
Te bestellen door overmaking van 23 Euro (ƒ 50,70 - incl. porto) op girorekening 139754 t.n.v. J. den Besten te Loenen aan de Vecht

Wieksystemen voor polder- en industriemolens
Te bestellen door overmaking van Euro 11,50 (ƒ 25,= - incl. porto) op ABN AMRO rekening 55.44.45.050 t.n.v. G.J. Pouw te Naarden

Zingende Stenen
D.J. Abelskamp
Prijs: 21 Euro (ƒ 46,50 - incl. porto).
Dit boek is te bestellen door overmaking op Raborekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk

Veiligheid op Wind- en Watermolens
"De Hollandsche Molen"
Prijs 5 Euro (ƒ 11,= - incl. porto).
Te bestellen bij Gildeverzendingen.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:
15 juni 2001

ALLES VOOR DE THUISBAKKER IN EEN GEZELLIGE SOEZIE-BAKHOEK IN UW WINKEL

Bij Soezie houden we van thuisbakken. Alleen het beste is goed genoeg voor ons.

INTERESSE ?

De troeven van de SOEZIE-club :

- volledig gamma van de allerbeste kwaliteit:
  - meel voor brood
  - mixen voor gebak
  - gebakversieringen
  - bakblikken
  - receptenmagazine en receptenboeken

- uniek gamma meel voor de broodmaker
- gratis klantenservice
- intensieve verkoopondersteuning
- persoonlijke promotionele begeleiding
- bakdemonstraties door professionele leraar

Interesse?
Contacteer ons vandaag nog voor meer info.
Bel gratis (0800) 022 92 10
Vraag naar Rita Wanten
http://www.aveve.be/soezie
soezie@aveve.be
fax : 0032 16 24 26 66

Soezie CLUB

De SOEZIE-club is een initiatief van AVEVE NV